

Miatyánk

Miatyánk Istenünk, bennünk van
országod,
Előttünk Szent neved, s törvény
akaratom.
Mindennapunk gondját magadon
viseled,
Bűneinket mint mi másokét,
nekünk elengeded.
Te kezded vezet kísértésen át,
S lefejtet rólunk a gonosz járomát.
Tiéd nagyvilág összhatalma, üdve.
Mindöröktől fogva legyen
mindörökre.

(Az eredetit rovásírással írták, a szerzője ismeretlen.)

Simon András grafikája

XXVII. évfolyam 2. szám 2020. február

Bulányi Gy.: Hangsúlytevéseink	4286
Király I.: Önértekezés	4291
Farkas I.: Janó és a halak	4292
Dóra Z.: A Miatyánk...	4294
Juhász M.: Rólatok, magamról, mirőlünk...	4304
Király Á.: A boncnok monológja	4306
Gromon A.: „Isten Országá”...	4311
Mikloviczné P.: A csendre hangolódás	4312
Czakó G.: Az ősbűn	4316
Faragó F.: Tanyai szilánkok	4318

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért,
mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»

Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

BULÁNYI GYÖRGY

HANGSÚLYTEVÉSEINK

Egyik testvérem nagy beszélgetésre készült egy velünk szemben nehézségeket felhozó lelkipásztorral. Segítséget kért: foglaljam pontokba tanításunk hangsúlytevéseit. Ezeket a pontokat a könnyebb áttekinthetőség kedvéért négy csoportba osztom: Tanításunk forrásai. Teológiánk tartalma. Pasztorál teológiánk. Egyházhűségünk.

A. Tanításunk forrásai.

1. A Szentlélek mindenki bennünk működik, a Péter-utód szerepe koordináló

Jézus a maga és az Atya lelkét ajándékozza - meg nem szűnően - a Benne hívőknek. A megtestesülés az Isten legnagyobb kinyilatkoztatása. Ezt a kinyilatkoztatást a nekünk adott Lélek erejével egyre jobban és jobban meg kell értenünk. Ezt tették azok a tanítványok, akik elsőként mondták el, és írták le az általuk megértett kinyilatkoztatást. Ezt folytatták az utánuk következő keresztény írók, az egyházatyák, az egyházdoktorok, a zsinatok, a pápai megnyilatkozások, korunk teológusai, és az ugyanezt a kinyilatkoztatást elemző-vitató élő egyházi közösségek. A Lelket egyéneként kapjuk, de mint egymással közösségben élő egyének: ezért nagyon akarunk figyelni egymásra, s a legfőbb koordináló tiszttel megbízott Pétertől várjuk a pecsétet, vagy kiigazítást arra, hogyan ezt a kinyilatkoztatást értelmezzük. A kiigazítást tévedéseink megmutatásával, nem autoritatív alapon várjuk.

Irodalom: A Szentlélek működése az Egyházban. Kar. Aj.1972. 148-55.

A keresztény tudat sorsa. KIO 137.num.

2. A Kinyilatkoztatás forrásait rangsoroljuk.

Legsajátosabb értelemben Jézus Krisztusnak, a megtestesült Fiúnak az életét és tanítását tekintjük kinyilatkoztatásnak. Minden egyebet ehhez mérünk hozzá.

Sajátos értelemben tekintjük kinyilatkoztatásnak mindazt, ami következménye annak, hogy Isten kinyilatkoztatta magát Ábrahámnak. Gondolunk itt elsősorban Ábrahám-ivadékainak az ivadékok által elfogadott szent könyveire - az Ó és Új Szövetségnek az Egyháztól elfogadott /kanonizált/ könyveire. Hogy az Ószövetséget Krisztus mércéjével kell mérnünk, erre maga Krisztus tanított minket. Ugyanezt a magatartást tanúsítjuk az Új Szövetség nem Jézus ajkára adott tanításaival szemben, mert ezek a tanítások különböző szemléleteket tükröznek, s ezeknek értékelésében alapvetően csak az vezethet bennünket, hogy mennyire közelítik meg a legsajátosabb értelemben vett kinyilatkoztatást, s ezzel harmóniában maradva bontják-e ki a Krisztus-esemény tartalmát. Jakab és Pál teológiai vitában például a jézusi tanítás alapján foglalunk állást.

Másodsorban gondolunk az Új Szövetség során született nem kanonizált írásokra, az első keresztény írásoktól kezdve a maiakig, különös figyelmet szentelve az Isten népétől elfogadott zsinati és péteri döntéseknek. Mindezeket is állandóan hozzámérjük a Mércéhez; azaz nem Denzinger- (a döntések

gyűjteménye) teológiát képviselünk, mert az az áthagyományozás és elfogadás nem megmerevült dogmákat, hanem élő, eleven dogma- (tanítás-)fejlődést eredményezett a megváltás kétezer esztendeje során.

Irodalom: Merre menjek? 19.: Háromféle kinyilatkoztatás

Cl. Geffré: A teológiai kutatás jelenlegi áramlatai. Mérleg. 1976.3.

Y. Congar: Az elfogadás, mint ekkleziológiai realitás

Concilium,1972. szept.

Kísérlet annak meghatározására, hogy milyen szerepet töltött be Pál a pünkösöd utáni Egyház életében. Kar. Aj. 1976.

3. A nagy vallások és a profán írók által betöltött prófétai szerepkör értékelése

Legszélesebb értelemben kinyilatkoztatásnak tekintjük mindazokat a tanításokat, amelyeken felfedezzük a Jézusban történt kinyilatkoztatásra emlékeztető vonásokat. Azért, mert ezeket a tanításokat az Isten képére teremtett és Istentől a Lélekkel megajándékozott ember Istentől származó hangjainak tekintjük. Mindenekelőtt ilyenek tekintjük a nagy vallások szent könyveit, s ezeknek liturgiánkban is szerepet biztosítunk (Lao Cse, Védák, Korán, stb).

Ilyenek tekintjük az Istenre mélyen ráérző filozófusok írásait (pl. Platón, Marcus Aurélius), s ezeknek is szerepet biztosítunk liturgiánkban.

Végezetül nyitott lélekkel figyeljük az elmúlt korok (pl. Erasmus, Balgaság dicsérete) s főleg a mi korunk szépirodalmi alkotásait is, amennyiben Istenről, és a számunkra alapvető fontosságúnak tetsző jézusi gondolatokról szólnak, - akár versben, akár prózában -, mert ezt a szerepkörüket prófétainak, előremutatónak találjuk. Nem egyszer jobban fűj felőlük az evangélium szelleme, mint a korukbeli teológiai irodalomból.

Irodalom: Liturgiánkban felhasznált szövegek: Kar. Aj. '74.I. 22-9. '75 II. 29-33

Hindu, buddhista és mohamedán írások felhasználása a keresztény, istentiszteleten. Concilium egész 1976. februári száma

Teológia és irodalom - a Concilium egész 1976. májusi száma

Karácsony és remény. Melléktermékek IX. 206-27.

Utópia vagy valóság. Kar. Aj.1972. 167-89.

Mit olvassunk? Kar. Aj. 1973. I. 129-30.

B. Teológiánk tartalma

4. Morálteológiai hangsúlyt teszünk

Morálteológiai, értékelméleti hangsúlytevésünknek dogmatikai, lételméleti az alapja: abból indulunk ki, hogy az Isten szeretet. A Szentháromság a szeretet élete. A megtestesülés, a kereszthalál és a feltámadás célja, hogy életével a Fiú bemutassa nekünk ezt Szentháromságból való szeretetet, halálával tanúsítsa, hogy komolyan gondolta, amit mondott, feltámadásával pedig teljes biztosítékot kínáljon fel arra vonatkozóan, hogy nekünk az a jó, ha hallgatunk reá, azaz az általa elhozott szeretetre tesszük reá az életünket.

Így aztán nem a dogmatika vagy éppen a Szentírás mitológiátlanításában látjuk legfőbb feladatunkat, mert a hit tartalmának leglényegét a megtestesült Istentől közénk hozott, és az Atya tőlünk kívánt akarataként bemutatott jézusi szeretet-fogalom, ill. szeretetparancs elfogadásában látjuk.

Megerősít bennünket ebben a most születő latinamerikai harmadik teológia, amely a jézusi szeretet-fogalom új értelmezése alapján határolja el magát az európai - északamerikai

„második” teológiától.

Mi az ősi, a jézusi szeretet-fogalom alapján álló „első” teológiát képviseljük, s morálteológiai alapon határoljuk el magunkat a harmadik teológia agresszív és a második teológia felemás szeretet-fogalmától.

Irodalom: Latinamerikai teológia - a Concilium egész 1974. jún. - júl. száma

Karácsonyestünk, Kar. Aj. 1976.

Mit akart Jézus? Melléktermékek IX. 186-94.

5. Szeretet = társadalmi értelemben vett kicsi-alacsonyként szolgálni

Isten népe - a bázis népe; nincs helye e nép körében a de facto uralkodóknak, akik szükségképpen a közbüntörvényesek, a más hatalmi rendre (a maguk hatalomra jutására) törekvők, a jézusi tanítást hirdető keresztre feszítésében bűnrészesek. A jézusi kicsiség-alacsonyág lelkiéleti értelmű is: arra törekedünk, hogy

szolgáljunk. De nemcsak lelkiéleti, hanem társadalmi értelmű is: az evilági ország „hatalmi” fele nem a mienk, csak a „munka” fele. Pozíció helyett kreativitásra törekszünk: érték-termelésben fejtjük ki képességeinket, elégítjük ki Istennek-tetsző ambíciókat.

Irodalom: KIO 67-69. 128-129.

A munkaviszonyról Kar. Aj. 1976.

6. Szeretet = szegénységet vállalás - s ezt Krisztus nem tanácsolja, hanem parancsolja az életre bemehetés feltételeként.

A szegénység sem csak lelki élet jellegű (nem feltétlen ragaszkodás a ténylegesen birtokban meghagyott és haszonélvezett javakhoz), hanem valóságos magamat szegényíteni akarás, életszínvonalamat csökkenteni akarás; mégpedig nemcsak saját országom legszegényeibbnek, hanem elsősorban az éhezőknek a figyelembevételével. A gazdag ifjú nem lehet Jézus tanítványa, amíg oda nem adja vagyonát a rászorulóknak. Csak az a jézusilag megengedett gazdagság, amihez minden ember hozzájuthat. Az éhezők megsegítése személyes felelősségünk.

A jézusi, az „első” teológia középponti jelentőségű teológiai műkifejezése az „adni” ige. Ez a jézusi szeretet-fogalom kulcsszava, mert a Szentháromságban az isteni élet az adásban realizálódik.

Irodalom: KIO 9,53-7

A karitásról - Kar. Aj.1975.VI.42-59

A szegénységről - Kar. Aj. 1976.

7. Szeretet = a fegyverekkel dolgozó politikai magatartásról lemondva szolgálni az emberek között a békességet.

A szeretet a jézusi tanításban mindenkire kiterjed, nekem lehetnek ellenségeim, én nem lehetek ellenséges senkivel szemben sem: Szeressétek ellenségeiteket. Nem vehetem el senkinek az életét, senkinek a javait. Jézus nem vevésre, hanem adásra tanított. A kard hüvelybe dugása nem célparancs, hanem teljesítési parancs. Ezért állította kategorikus formában, kivételt nem ismerően a maga sorsát tanítványaira vonatkozóan is: üldözni fognak titeket! Az ez ellen magát fegyverekkel biztosító keresztény = krisztusi - megcsúfolója a Krisztus nevének. Élesen szemben állunk az ennek szöges ellentétét képviselő

harmadik, és a „célparancsról” beszélő második teológiával. A Szentatya bogotai beszédének alapján állunk, amelyet az Evangélii nuntiandi-ban újra megvallott.

Irodalom: KIO 59-66, 124-5,130.

8. Szeretet = felbonthatatlan és termékeny házassági kötelék

A frigyre lépő férfiről és nőről Jézus ugyanazt állítja, amit az Atyáról és önmagáról: „egy”. Az újraházasodást egyértelműen elvetette. Ezt természetesen minden emberről állítja, mert minden embert tanítványának akart. Mivel ez az egy-ség a Jézus hozta szeretet jele a világban, és az egyház a Jézus-tanítványok összessége, ezért nem nyilváníthatja „egynek” azokat a házasságú keresztényeket, akik nem tanítványok, nem is akarnak tanítványok lenni, csak templomi esküvőt akarnak.

Jézus tanítványai minden házasságon kívüli szexuális kapcsolatot híven Szent Pálhoz (1 Kor 6,15) paráznaságnak vallanak.

A legalább három gyermek vállalását nem cél-, hanem teljesítési parancsnak tekintjük.

Irodalom: KIO 74.

Szeretet és szexualitás. Kar. Aj. 1975.v. 41-54.

9. A szeretet = ember és ember között diszkriminációt nem ismerés

Tanítványainak Jézus azt a parancsot adta, hogy tegyék tanítványaivá az összes nemzeteket. Jézus népe kizárólag tanítványokból áll: a nők is, a laikusok is tanítványok. Az egyházon belüli szerepkörüket ennek következtében csak a képességeik és tényleges szolgálataik határozhatják meg. Vezetőkké nem lehetnek az Isten népének őket elfogadó bizalma nélkül, ahogyan ezt hosszú századokon keresztül a püspökválasztás gyakorlata egyértelműen mutatja. Róma püspökének elsősége is csak ugyanebből a bizalomból forrásozhatik. A bizalomból senki sem zárható ki neme vagy családi állapota alapján. Jézus feleséges emberre bízta egyházát: a tizenkettő feleséges embert fogadott el a maga vezetőjének, elsőjének. A kollegialitásnak a bázisközösségtől kezdve érvényesülnie kell, az egymásra épülő szinteken keresztül egészen a Péter-utód kisközösségéig. A mindenkinek szóló Lélek hangjainak a Péter-utód által koordinált összességéből kell kikövetkeztetni, hogy mit kell az Egyháznak a mindenkori jelenben csinálnia.

Ennek feltétele: mindenki mondhassa ki, mondja el a maga meggyőződését.

Irodalom: A jézusi célkitűzés szociológiai vonásai. Kar. Aj. 1974.III.134-54.

10. Szeretet = társadalom iránti elkötelezettség

Egész teológiai látásunk a reményre irányul, amely a transzcendens remény mellett hangsúlyt tesz az immanens reményre. Földi létünket nem tekintjük siralomvölgyének. Ez az immanens remény egyfelől a mindenkori jelenben is valósul már a százannyi testvér és nővér megkapása által bennünk. Másfelől pedig magunkévá tesszük az izajási - marxi „államelhalási” remény Krisztustól pontosított tartalmát, s bizakodunk abban, hogy a fentiekben megrajzolt szeretet-fogalom magunkban és egyre többekben megvalósulása által határértékszerűen haladunk Krisztus ígérete felé: a szelídeké lesz a föld. Nem a világállam létrehozása, azaz nem a fegyverek egy kézben összpontosulása a reményünk, hanem az, hogy egyre többen dugják hüvelyébe a kardot a csak adást ismerő szeretet nevében.

Irodalom: KIO 66,84,136.

C. Pasztorál-teológiánk

11. Az evangélium hirdetése minden keresztény egyetemes kötelezettsége

Történelmileg három hangsúlytevést különböztetünk meg az Egyház életében: a preszbiteriális (tanítási), a diakonális (jót tevési) és a kontemplatív (imádkozási) hangsúlytevést. Jól látva a charismák (Istentől kapott képességeink országa építésére) különféleségét, tisztelettel nézünk a diakonális (pl. Teréz anya) és a kontemplatív hangsúlytevők életére, de mi a Jézus életében látott tanítványokat nevelő tanítás (preszbiteriális) hangsúlytevést tesszük a magunkévá, el nem feledkezve a rászorulókról (elsősorban az éhezőkről) és az intenzív imádkozásról.

Elutasítjuk tehát magunktól azt a szemléletet, hogy a laikusoknak inkább csak a társadalomban /munkahelyükön/ és példamutató életükkel kell jel-szerepet betölteniök, az igehirdetés pedig inkább csak a szolgálati papság feladata. Jézus népe csak tanítványokból áll, akiknek a dolguk tanítónak lenni, hogy felebarátiaikat tanítványokká, testvérekké formálják.

Irodalom: Evangélii nuntiandi

KIO 77-78.

12. Isten népének családon túli legkisebb egysége a kisközösség

A plébániák egyezer-húszezer főnyi egysége nem lehet ez a családon túli legkisebb egység. A bázis (a hatalomból kimaradtak) népe csak akkor tudja kifejteni képességeit, ha erre a 6-12 főből álló kisközösségek lehetőséget nyújtanak. Ezek a kisközösségek elősegítik a tagok vertikális kapcsolatait (személyes istenviszony, első kötelék) tehát imádkozó közösségek. A kisközösségek második és súlyponti jellemzője, hogy segítséget nyújtanak a kinyilatkoztatás egyre mélyebb megismeréséhez, tehát tanuló közösségek. A harmadik jellemzője: nevel az apostoli munkára.

A horizontális kapcsolatok erősödését fontosnak tartjuk, de a fenti célkitűzések függvényében. A fenti feladatok teljesítése egyre inkább barátokká tesz minket, kohéziós-mutatónk a vertikális kohézióknak függvényében növekedik.

Irodalom: Lelkipásztor marketing.

Melléktermékek XII.302-22

Kohéziós mutató Kar. Aj. 1976.

Pasztorálteológia Kar. Aj. 1974.v.82-117.

Közösségépítés Kar. Aj. 1973. III.3-45.

A szociális kölcsönhatás a kiscsoportban Kar. Aj. 1975.VI.64-73.

13. A magányos és a közösségi imádkozás, s az aszkézis alapvető fontossága

Istent szeretés nincsen embert szeretés nélkül, de Istent szeretés nélkül képtelenek vagyunk a B. pontban kifejtett szeretetfogalom megvalósítására. Az egyre mélyebb személyes istenkapcsolatot szolgálja a közösségi imádkozás fejlődő gyakorlata, e tekintetben nyitott lélekkel akarunk tanulni - korunk karizmatikus mozgalmától. A naponkénti elmélkedést nélkülözhetetlen eszköznek tekintjük hivatásunk teljesítéséhez.

Nem érjük be azzal a megállapítással, hogy az elmúlt korok aszkézise nem felel meg nekünk, nem is tévesztjük össze a keresztény szeretet megvalósításával járó önmegtagadásokat az aszkézissel (organikus aszkézis), hanem keressük a nekünk megfelelő

önmegtagadási gyakorlatokat, elsősorban az idő minél jobb felhasználását biztosító napirend készítésében és megtartásában.

Irodalom: KIO 81-83.

Szentlélekvárás Kar. Aj. 1976.

Önmegtagadás Kar. Aj. 1976.

14. A bűnbánat szentségének és a lelkivezetésnek a fontossága

Nem közösségi bűnbánati liturgiával akarjuk helyettesíteni az „automata” gyóntatásokat és gyónásokat, hanem erős második kötelékkel, amelyben reábizuk magunkat egy általunk kiválasztott testvér segítő-ellenőrző szeretetére. Ha feloldozásra nem is kapott minden testvérünk jogi megbízatást; magát a lelkivezetést nem tagadhatja meg Jézus egyetlen tanítványa sem az őt erre megkérő testvértől.

Irodalom: KIO 80A.

Gondolatok a lelki vezetésről Kar. Aj. 1974. I. 67-76.

Ki lehet lelki vezető? Kar. Aj. 1976.

15. Állandó tanulás, szellemi termelés, a teológia megújítása

Mivel a Tanító (Jézus) tanítványai elsősorban az „ige szolgálói”, mindenkinek kötelessége a maga képességének megfelelő részt vállalni e 15. pont célkitűzéséből.

Ennek szolgálatában kiemelt eszköz-szerepe van a legrégebbi keresztény írások gondos elemzésének, valamint a szöveg- és szó-analitikus tételeinek alapján az optimális szintetizálásnak, amely korunknak szólóan, s mégis a lehető legobjektívebben fogalmazza meg azt, amit ezek a szerzők tanítottak. Ily módon akarjuk a Jézushoz fűződő nagyobb hűségünk érdekében egyre tisztábban látni őseink Jézus-esemény értelmezését, s ebből szemléletünket megújítani. Olyan keresztény tanítás-történetet akarunk szolgálni, amely őseink írásait nem az éppen érvényesülő szemléletet igazoló idézet-gyűjtemény-készítésére akarja felhasználni.

Irodalom: Hogyan olvassuk közösen a Szentírást. Teológia 1972.1.

A módszerről. Kar. Aj. 1975.IV.2.

D. Egyházhűségünk

16. Hangsúlytevésünk és egyházhűségünk

Az összes fentebbiekben kifejtett hangsúlytevésünkkel egyházunk megújulását akarjuk szolgálni. A dogmatikai tanításokat nem elvetni, hanem szeretethangsúly-központúvá kívánjuk tenni.

Mindezt a teljes egyház-fegyelem vállalásával tesszük. Azaz az Egyház jelenleg érvényesülő törvényeit elfogadjuk: vasárnapot, pénteket meg kell tartani, csak pap oldozhat fel, csak pap misézhet, laicizált pap nem misézhet, nem áldoztatjuk az érvénytelen házasságban élőket. Fegyelem-töréssel nem kontesztálunk, hanem arra korlátozzuk magunkat, hogy érvelünk amellett, amit helyesnek gondolunk.

17. Akarunk vigyázni a helyes stílusra

Az általunk meglátni vélt jézusi igazság egyházon belüli érvényesülésének a szolgálói akarunk lenni. Ennek a célnak kell irányítania a stílusunkat. Csak akkor nyerhetünk meg valakit, ha nem akarjuk őt ellentétes nézetei miatt „összecsomagolni”. Különösen fontos ez, ha a szolgálati papság tőlünk eltérően gondolkodó tagjaival beszélünk. A kellő szerénység, a pökhendi hangvétel teljes mellőzése, a türelmes és a másik szavaira nagyon figyelő újra és újra fogalmazása mondanivalónknak - ez a célravezető stílus.

Legyőzhetetlen tudatlanság nem jogosít fel kemény hangra, csak a belső hazugság, a Szentlélek elleni bűn. Ekkor jogosult a Jézusnál is tapasztalt kemény prófétai hangvétel. Erre azonban csak - szövegelni - tudás senkit sem jogosít fel: a kemény prófétai hang megütésre csak a szövegelni tudás mögötti valuta, az életteljesítményünk adhat alapot, csak ez teheti köteleességünkkel!

1976

KIRÁLY IGNÁCZ

ÖNÉRTÉKELÉS

Mikor egy program véget ér, kiértékelünk. Mikor egy értékkel találkozunk, azt értékeljük, méltatjuk. Mikor jelentősebbnek látunk egy tényezőt az eddigiekhez képest, akkor felértékelünk. Mikor megtelik a raktár és szeretnénk, ha kelendőbb lenne az árunk, akkor leértékelünk. Na és mikor van az, hogy önértékelünk?

Például most. Véget értek a karácsonyi, újévköszöntő ünnepek. Kiemelt időszak végén mérleget készíthet az ember. Ennek lehet az a célja, hogy hozott-e, és mit hozott a jobba levés „konyhájára” ez az időszak? 1971 óta megajándékoztuk egymást, 1988-ig 158 kötetben. Ajándékaink neve: Karaj. Ez szellemi, lelki, irodalmi ajándékozás volt. Aki nem hiszi, lapozza fel köteteket. Nem csak grafomán egyéniségek, de kisbajos bokortagok is írtunk bele. A lényeg az volt, hogy a magunk akkori legjobb gyümölcsével megajándékozzuk egymást. A külső célként megélt adástörvényt így éltük meg testvérbaráti köreinkben, belsőként is. Egy közösség életerejét jól mutathatja az is, hogy milyen intenzitással hatja át, az egymást megajándékozni akaró lelket. A Bokor, mint kisközösségek jézusi tájékozódású hálózata annyiban létezik, amennyiben belső életjelenségei ezt megmutatják. A nyolc életjelenség közül most csak egyet említek (születés, anyagcsere, ingerlékenység, mozgás, növekedés, fejlődés, szaporodás, halál). Mérlegen tehát az „anyagcsere”, vagyis a belső értékáramoltatás.

Az ember hajlamos az apostolkodó értékek **leértékelésére**: „sokunknak már nem munkája, hanem hivatása van, ezáltal már teljesen le van terhelve”. A kis hozamú közösségi fáradtság elkedvetlenít: „az elveinket nem lehet betartani”. A szolgálatok szolgáltatássá silányulása elfáraszt: „nem kell gondolkodni, mert Jézus mutatni fogja a tennivalót”. A gyümölcstelen virágzás és porozás elhervaszt: „nem hiszem, hogy csak a keresztyénség az egyedüli vallás, amit én hiszek, az az igazi hit”. A testvérbaráti értékelés nélküli aktivitás belsőbb körökbe vonultat vissza: kisközösségből családba, annak reményével, hogy „ahogyan élünk, az önmagában kell, hogy hasson”. Idézetek a 2019-es KD véleményekből.

Az ember keresi, és ha talál valamit, akkor örömmel **felértékeli** életjelenségünket. Igenis helyénvaló Gyurka bácsi mondása: „mindenki gyűjtse össze a maga

tizenkettőjét”. Jó, hogy vannak, mert nagyon kellene „a hiteles emberek, akik húznak”. „Adni kell fontos offline értékeket és élményeket!” Jó, ha a látszat (virtuális) élet helyett „valódi személyes kapcsolatokra törekszünk”. Ebben a kaotikus világban igyekszünk megtalálni a módját, hogy „a legszegényebb éhezők segítségét” fenntartsuk. Milyen jó, hogy „évről évre jönnek létre új közösségek”, még akkor is így van ez, ha ezek elsősorban bokros családok fiataljaiból alakulnak. Idézetek a 2019-es KD véleményekből.

Hogyan születik a szerelem? „Nem parancsszóra”. Vágyból és vonzódásból, a lét- és fajfenntartás ösztönéből, a kiegészülés és kiteljesedés reményéből... Ilyenekből születik a Jézusra figyelő testvérbaráti szeretet is. Szeretném, hogy a mi jézusi „fajunk” fennmaradjon? Gyermekünkben, unokáinkban, kisközösségeinkben és mindezek hatására a társadalomban? Igen, szeretném. Aki hasonlóan vélekedik, az mutassa ezt ki értékáramoltató szeretetével... (N.)

FARKAS ISTVÁN

JANÓ ÉS A HALAK...

(RÉSZLET)

A táj ismerős volt, mert a háttérben ott sorakoztak a Tapolcai medence vulkáni kúpjai, de a falut és a füves, teknőszerű lapályt még sohasem látta. Az egyik kertben, egy diófa alatt kis csapat ember, fiatalok, idősek, férfiak, nők vegyesen egy nagy faasztalt ültek körbe. Idősebb, ősz hajú férfi magyarázott valamit a többieknek. Amikor az öreg befejezte, tovább adta a szót, így sorban mindannyian szóhoz jutottak.

— Hát ez pénz nélkül nehezen képzelhető el.

Talán mégsem jó az a módszerünk, hogy nem szedünk valami tagsági díjat, vagy hasonlót, vagy nem vállalkozunk. Más közösségek vállalkoznak, vagy tagdíjat szednek és a pénzzel sokkal nagyobb tömegeket tudnak megmozgatni, mint mi. Javaslom a tagdíj bevezetését -mondta a kékszemű, hirtelenszöke Jancsi.

— Ez a javaslat már többször elhangzott, de mindig oda lyukadtunk ki, hogy döntsük el: egyesület vagyunk, vagy vallási közösség; gazdasági eredmény elérésére vállalkozunk, vagy életpélda mutatással mások kihálásására. Lehet, hogy jól jönne néha egy kis pénz az alapítványainkba, de hát adakozunk mi, adakozunk a privát foglalkozásaink hasznából — mondta egy középkorú asszony.

A mai csoportfoglalkozások lassan ott tartanak,

hogy a szegények kasszája sem telik meg, nem, hogy még adományok olyan célokra, amikkel nem mindenki ért egyet. Talán fel kellene tenni a kérdést, hogy mindenki, minden testvérünk akarja-e ilyen áron az ünnep megtartását. Ha nem mindenki akarja, akkor lépünk vissza mi az ötletünkkel, vagy legyünk olyan szerények, mint amennyi pénzünk van — folytatta az eszmecsere most egy negyvenes, szemüveges férfi.

— Ó, ti öregek! Nincs bennetek semmilyen könnyedség — vágott most bele egy copfos, húsz év körüli fiatalasszony. Mindig a szervezés, az aktív cselekvés, az észérvek csatája — és a Szentlélekre mit bíztok? Képzeljétek el, ha Jézus számolgotott, mérlegelt volna a Tibériás tavánál, hány embert tud majd megvendégelni és a többit hazaküldte volna. Ne aggódjatok! Ha az ünnep Istennek tetsző, össze fog jönni a hozzávaló, ha meg nem, akkor meg úgy is hiába jön össze. Kérdezzétek csak meg Géza bácsit!

Erre nagy kiabálás, össze-vissza hadonászás kezdődött. Végül az öreg, a Géza bácsi csillapította le a kedélyeket.

— Csillának igaza van. Bízunk a Szentlélekre a dolgot. Persze azért nem baj, ha ki-ki megteszi a maga dolgát is, de ne aggodalmaskodjunk, az csak merevvé és elutasítóvá teszi az embert. Mi pedig azt szeretnénk, ha azért jönnének még sokan közénk, mert látszik rajtunk, hogy szeretjük Istent és egymást. Az egész közösség ezért az egy célért jött létre, már vagy ötven éve.

Aztán az öreg egy rövid csöndes elmélkedés után, ott helyben misét celebrált, rövid beszédet mondott az aktívak keresztjéről és a belső csend fontosságáról. Jancsi kivételével mindannyian áldoztak, majd vidám énekszóval bevonultak a kis házba. Jancsi egy ideig még kint állt és nézte a lenyugvó Napot, amely éppen a Badacsony tetejéről intette utolsó búcsúsugarát. A Napról eszébe jutott az öreg huncutan komoly, mindig mosolyra kész, de a szívbe látó szürkés-kék szeme. Most sem értette, miért adott igazat éppen Csillának, de megbízott benne, az ítéletében és a végtelen türelmében. Ez a szem vonzotta ide, ebből táplálkozott. Ugyan az esze is csavarodott időközben, a szíve is lágyult valamelyest, de neki ez a szempár jelentett a legtöbbet.

Igen — gondolta János —, ez a pap más, mint Béla. Erre hallgatnak a juhait, ezt követik.

— Mondd Béla kérdezte hirtelen, oda sem figyelve arra, amit a másik éppen mondott, miért kell egy keresztény embernek, még ha pap is, ennyit gyötrődnie, aggódnia, keseregnie? A hitetek nem ad biztos támpontot a jelenre és a jövőre vonatkozóan?

Béla szava hirtelen megakadt, Ágnes felszisszent, mert a horgolótű beszaladt a körme alá és egy pillanatig nem lehetett tudni, hogy a nagy csönd örökké, vagy csak néhány másodpercig fog-e tartani.

Aztán végre Béla levegőhöz jutott. Már hogy az Isten csudájába ne aggódna, gyötrődne annyit az ember

robbant ki belőle — , amikor mintha minden és mindenki ellene dolgozna. A püspöke nem érti meg mire megy el a sok pénz, egyik temetés a másikat éri és nincs a faluban, a szegény Pistán kívül aki segítene, a statisztikák folyamatosan romlanak, első áldozó már alig van, a két bémálkozó fiút meg szégyenszemre át kellett küldeni Szántóra, mert értük nem jött ide a püspök. Soroljam még?

— Te Béla kérdezte János — , nincs itt valami elszúrva? Nem hiányzik itt az egészről valami? Valami Szentlélek, vagy valami hasonló, ízé, mint tudom én micsoda, aki a püspök és közted, a híveid és közted és a híveid között is közvetítené, megoldaná, megvilágítaná, valahogy elviselhetővé tenné ezeket a problémákat. Valami élő hit, mint amiről pünkösdkor prédikáltál, ami hegyeket mozgat, dalolva?

Ágnes felpattant és zavarában csak annyit mondott: mintha a tyúkok... és kiszaladt az udvarra. Béla csak nézett. Nézte Jánost, aki a maga egyszerű szavaival minden problémájára egy pillanat alatt rávilágított. És milyen igaza van. Hány álmatlan, átimádkozott éjszakán gondolta már végig az egészszet, elejétől lassan a sírig. Mennyiszer tette már fel magának is ezeket a kérdéseket. És sohasem talált kiutat belőlük. Pedig érezte, hogy amíg nincs meg ez a gondtalan ráhagyatkozás a kegyelemre, ez a szinte bolondos lelki szegénység, addig hiába a szolgálat, a gyűjtés, az építkezés, az alamizsnálkodás és az önmérséklet. Istentől a kegyelem természetesnek hatott, mert a szentmiséken és az életében is számtalanszor megtapasztalta, de a továbbvitelnél, a mások felé közvetítésnél, legyen az kóbor cigány, tehetős polgár, vagy akár püspök, már gondok voltak. Igen, itt akad el mindig, minden. És akkor jön a sok pótcselekvés, a templom építéstől kezdve a keresztlők, temetések, az adminisztráció, hitoktatás megszervezése és a kötelező, napi imahalmaz, amiben nem az ima a nehéz, hanem a kötelező jelleg. Lassan megnyugodott.

Tudod János — mondta nagy sóhaj után — , ilyet még nem kérdeztek tőlem, de a kérdés ismerős. Nem álmodom én sem másról mint, hogy szabadon, csak a Szentlélektől megkötötten, egy szerető közösségben éljek, minden papi felsőbbrendűség, ceremónia és hivatali kötelezettség nélkül. Még csak nem is vezetőként, ha a többiek nem választanak annak. De egyenrangúan a tökéletesedés útján, egymásba karolva, egymást segítve és minden megtett lépés után jobban és jobban sugározva a szeretetet a környezetembe. Nem kell ide szervezés, liturgia, süveg és stóla, sőt, lehet, hogy templom sem kell.

Egyszerűen élni kellene a hegyi beszédet, a felebaráti szeretetet és akkor megszűnne a félelem, az aggodás a jövő miatt, a gyötrődés és a panasz. De szép is lenne! Biztosan eljön majd ez a világ is. Lehet, hogy már közel van. Lehet, hogy már most el kellene kezdeni

így élni, de már gyenge vagyok, megöregedtem, mint te is. Ezt kitalálni nem nehéz, bele van írva minden ember szívébe. Lehet hogy valahol már élnek is, de én már nem tudok váltani. Voltak annak idején köztünk is fiatalok, akik már akkor erről beszéltek. Ma már nem papok, nem lehettek azok, mert ezzel a renddel, amiben ma élünk ez összeegyeztethetetlen. Más az alapja, pedig látszólag minden azonos. A miénk a feljebbvalónak engedelmeskedésen és az alázáton, a másik a lelkiismeretnek engedelmeskedésen és a szabadságon alapszik. Mindkettő a Szentlélek műve, de az egyik már lassan túlhaladott — úgy gondolom talán tanuló időszak volt a másik, a nehezebb, de egyben egyszerűbb előtt. Ez a helyzet barátom.

Köszönöm, amit mondtál. Én sem kívánok mást, csak sok olyan fiataalt itt a faluban, akik mindezt megvalósítják. Ennek az egész Egyháznak a csodája nem abban rejlik, hogy akik bele tartoznak szeplőtelen szentek, hanem abban, hogy ilyenek mint én és mégis áll kétezer éve, mert a Szentlélek tartja, nem a hozzám hasonlók. Ki lehetne szállni belőle, de ki építene jobbat és mi jobbra tudná alapozni, mint a Szentlélek megtartó erejére?

Ágnes félénken nyitott be a konyhába. Összeszorult a szíve, ha visszagondolt férje kérdéseire. Honnan mer ez ekkora bátorságot venni, hogy egy paptól ilyeneket kérdezzen? Mit tud ő az egész katolikus vallásról, a templomról, a misékről, a hívekről, a szentségekről, az ünnepekről? Na, csak menjen el a Béla, majd megadja neki a magáét.

— Ne haragudjon tisztelendő úr a férjemre... — kezdte zavarodottan, de Béla mosolyogva nézett rá és azonnal közbevágott.

Haragudni? Miért? Úgy gondolkozik lelkem a maga férje, mint mindenki, aki egy kicsit is őszinte akar lenni ezekben az ügyekben. Csak azon csodálkoztam, hogy honnan lát ilyen világosan? Mintha valaki felvilágosította volna, vagy mintha..., de hagyjuk — legyintett és már nevetve tette hozzá. Inkább magáért aggódom lelkem. Sápadt egy kicsit és mintha a szemeibe is egy kis félelem költözött volna. Az pedig nem jó tanácsadó. Hová lett az a híres hite Jézusban és az ő Apukájában? Mitől fél, miért aggódik, ha ő magával van? Nem hallotta a férjét?

Már a kapuban búcsúzkodtak, mikor jókedvében Béla még egyszer belecsípett Ágnes aggodalmába:

— Aztán mondja lelkem, a tyúkok rendben voltak?

A nyereg felől enyhe fuvallatok szálltak végig a völgyön és fönn, a falu felett, valahol a Szentkút körüli tölgyesben, fittyet hányva az éjszakára önfeledten énekelt egy rigó.

(1986.)

DÓRA ZOLTÁN:

A MIATYÁNK SZÖVEGÉNEK ÉRTELMEZÉSÉHEZ

Elektronikus levélben jutott el hozzám egy szöveg, amelyben Maleczki József nyelvész kifogásolja a Miatyánk közhasználatban lévő fordítását, és közreadja annak „modern átírását”. (Maleczki írása több internetes portálon, fórum-oldalon, pamfletben is megjelent.[1]) A hozzám küldött levél szerzője szinte „szentségtörés”-nek minősítette az ima szövegébe való beavatkozást. Én úgy vélem, hogy nem szentségtörésről, hanem egy kísérletről van szó, amelynek célja a jobbítás, a kommunikáció pontosságára való törekvés – a jó szándékú kísérlet viszont csak részben éri el a célját.

Közismert, hogy a Miatyánk, pontosabban az Úr imája Máté (6,9-13.) és Lukács (11,2-4.) evangéliumában olvasható. Azt is tudjuk, hogy az Újszövetséget görögéből fordították. Az egyes Biblia-fordítások a lényegét tekintve nem térnek, és nem is térhetnek el az eredeti szövegtől, hiszen bizonyos kifejezéseknek teológiaiilag meghatározott jelentésük van. A nyelvi megformáltság azonban az adott kortól függően eltérő lehet. A szent szövegek is alkalmazkodnak az élő nyelvhasználathoz, hiszen az imát csak akkor lehet szívből mondani, ha az imádkozó érti is azt.

A Miatyánk alábbi fordításait az Internetről töltöttem le:[2]

1. „Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a te neved;

Jöjjön el a te országod; legyen meg a te akaratod, mint a mennyben, úgy a földön is.

A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma. És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképen mi is megbocsátunk azoknak, a kik ellenünk vétkeztek; És ne vígy minket kísértetbe, de szabadíts meg minket a gonosztól. Mert tiéd az ország és a hatalom és a dicsőség mind örökké. Ámen!” (Károli Gáspár fordítása.)

2. „Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy, szenteltessék meg a neved,

jöjjön el az országod, legyen meg az akaratod, amint a mennyben, úgy a földön is.

Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma, s bocsásd meg a vétkeinket, amint mi is megbocsátottunk az ellenünk vétkezőknek.

És ne vígy minket kísértésbe, hanem szabadíts meg a gonosztól.” (Szent István Társulat fordítása.)

3. „Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy, szenteltessék meg a te neved,

jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, amint a mennyben, úgy a földön is;

mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma,

és bocsásd meg vétkeinket, miképen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek;

és ne vígy minket kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól; mert tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség mindörökké. Ámen.” (Református Biblia-fordítás.)

A három fordítás közül a Szent István Társulaté áll legközelebb a mai nyelvhez, bár a szentmisén a közös imádkozáskor nem ezt használjuk. Mint érdekességet említem meg, hogy a birtokviszony kifejezésére birtokos személyjeles főnevek vannak a szövegben, mivel nyelvünkben a birtokos személyjel önmagában is utal a birtokos személyére és számára. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a birtokos személyét jelölő személyes névmás szerepe épp a kiemelés, a hangsúlyozás, tehát ez nem pleonazmus. Ezt az alábbi példák is igazolják.

Máté is, Lukács is leírja, hogy Jézus a szenvedése előtti éjszakán az Olajfák hegyére ment és ott imádkozott az Atyához. Máté evangéliumában ezt olvassuk: „Atyám, ha lehetséges, kerüljön el ez a kehely, de ne úgy legyen, amint én akarom, hanem, amint te.” (Mt 26,39-40.) Lukács szövege is hasonló: „Atyám, ha lehetséges, vedd el tőlem ezt a kelyhet, de ne az én akaratom teljesedjék, hanem a tiéd.” (Lk 22,42-43.)

A birtokos személyére utaló személyes névmások (én, te), ahogy a Miatyánkban is, hangsúlyosak, és szembeállítást fejeznek ki, amit a de kötőszó még inkább felerősít. Hasonló szerepe van a te névmásnak az Angyali üdvözlés következő mondatában: „Legyen nekem a te ígéd szerint”. Ezekben az idézetekben kimondatlanul benne van a folytatás: nem az én akaratom szerint, hanem úgy, ahogy te akarsz.

Egy helyen a mai helyesírástól eltérő alakot figyelhetünk meg: a víz ige felszólító mód egyes szám második személyű rövid alakjában rövid i áll. A helyes szóalak ezzel szemben a vígy. Ez utóbbi található a református fordításban is. A reformátusok szóhasználatában egyébként megfigyelhető, hogy a köznyelvi i a kiejtésben gyakran hangzik í-nek: dicséret, Íge. Károlinál, szemben a Szent István Társulat által kiadott és a mai református szöveggel, az aki vonatkozó névmást a rövidebb alak, a ki helyettesíti. Nála a birtokos személyére utaló névmások még gyakoribbak: a mi mindennapi kenyerünket, a mi vétkeinket. Az ellenünk vétkezőknek szó szerkezet helyett azonban mellékmondat áll: akik ellenünk vétkeztek. A Károli-fordításban, mai szóhasználattal ellentétben, kísértet olvasunk a kísértés helyett. A két szó jelentésének elkülönüléséről még később szólunk,

megemlítjük azonban a szintén 16. századi prédikátornak, Bornemisza Péternek az Ördögi kísértetek című művét, amelyben a korabeli jelentés tükröződik.

A kizáró ellentétes mondat kötőszavaként egyedül a Szent István Társulat által kiadott fordításában áll: hanem. Erre egyébként Maleczki József szövegének vizsgálatakor visszatérünk.

A református változatban az ima így fejeződik be: „Mert tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség.” A mai katolikus szentmise liturgiájában, amikor elhangzik a „Szabadíts meg a gonosztól” mondat, a pap még a következőt teszi hozzá: „Szabadíts meg, kérünk minden gonosztól, adj kegyesen békét napjainknak, hogy irgalmadból mindenkor bűn és baj nélkül éljünk, amíg reménykedve várjuk az örök boldogságot, és Üdvözítőnknek, Jézus Krisztusnak dicsőséges eljövetelét.” A hívek ezután zárják le az imát: „Mert tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség, mindörökké. Amen.” Mint tudjuk, a II. Vatikáni Zsinat előtt a római katolikus liturgia nyelve latin volt. Ezen a nyelven hangzott el a Miatyánk is. A pap mondta (énekelte) végig a szöveget, a kántor pedig az utolsó tagmonddal – „Sed libera nos a malo” – zárta le az imát. A hívek bár nem értették a latin nyelvet, az „érthetlenség” felerősítette a misztikumot. Az anyanyelvi miszésre való áttérés viszont aktívabb résztvevőkké tette a szentmise résztvevőit.

Maleczki József valószínűleg úgy véli, hogy az ő interpretálásában az Úr imája érthetőbb lesz a hívek számára, közelebb áll a „többségi” nyelvhasználathoz. Először lássuk a Lukács és Máté evangéliuma közötti eltéréseket, amelyekre Jelenits István piarista tanár részletesen rámutat. Többek között a következőket írja: „A két változat között mutatkozó eltéréseket a két evangélium környezetének különbsége teszi érthetővé. Máté zsidóból lett keresztény közösségnek szánta művét, a Miatyánkot is olyanok elé adta, akik régóta ismerik, s főként arra kell ügyelniük, hogy el ne lankadjon a figyelmük, tiszteletük, meg ne kopjanak bennük a Jézustól tanult szavak.

Lukács pogányból lett keresztények számára írt, kezdők, esetleg csak érdeklődők számára, s a Miatyánkjá azok kezébe való, akik most tanulnak keresztény módon imádkozni.”[3] Egy ilyen eltérés mindjárt az ima elején megtalálható. Lukács evangéliumában a megszólítás egyetlen szóból áll: Atyánk! Máté viszont értelmező jelzős szerkezettel fejezi ki a vocativust: „Atyánk, mennyei!” Jelenits István szerint „Jézus imádságát »hozzaigazították« a zsinagógában ismerős imádságok stílusához.” Az imakezdést is ezzel a „hozzaigazítással” magyarázza a szerző, „ezért az Atya! megszólítás mellé odakerül a mennyei értelmező. Lukács szövege viszont a

szókincsében igazodott a hellénista közösségek lehetőségeihez, a számukra nehezen érthető fordulatokat természetesebbekkel cserélve föl. Ezekből az árnyalatbeli alakításokból a mi fordításunk csak kettőt tükröz. A ma helyett a naponta szót, s a megbocsátottunk múlt ideje helyett a megbocsátunk jelen idejét.”[4]

Mint érdekességet jegyzem meg, hogy egy felújított Károli-fordításban, amely a Bibliatársulat kiadásában év nélkül jelent meg a Máté és Lukács evangéliuma között alig van különbség, a „Mert tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség” záró mondat viszont csak Máténál fordul elő. A római kiadású Újszövetségi Szentírásban Lukács evangéliuma rövidebb, a megszólítás, miként erre Jelenits István is rámutat egyetlen szó: Atyánk![5]

És most lássuk a Maleczki József által közreadott változatokat!

Mi Atyánk, ki a mennyekben vagy
Szenteltessék meg a te neved,
Jöjjön el a te országod,
legyen meg a te akaratod
miképp a mennyben
azonképp a földön is
mindennapi kenyerünket
add meg nekünk ma
és bocsásd meg a mi vétkeinket
miképp mi is megbocsátunk
az ellenünk vétőknek
és ne vígy minket a kísértésbe
de szabadíts meg a gonosztól
Amen

Mennyei Atyánk
Legyen szent a neved
Jöjjön létre országod
Teljesüljön akaratod
A mennyben is, a földön is.
Gondoskodj naponként betevő falatunkról
És bocsáss meg nekünk vétkeinkért,
Mi is megbocsátunk az ellenünk vétőknek,
És ne hagyd, hogy kísértsen
bennünket a gonosz,
hanem szabadíts meg minket tőle,

Amen

Még mielőtt Maleczki érveire, illetve azok cáfolatára rátérnénk, vizsgáljuk meg a szöveg nyelvi szerkesztését!

A Miatyánk egyetlen szövegmondat, 13 tagmondatból áll. Tartalmilag két szerkezeti egység különíthető el. Az első, az 1-6. sort foglalja magában, megszólítással

kezdődik (Mi Atyánk). A felszólító módú igék tulajdonképpen kérést fejeznek ki, de ezek a kérések nem az emberre, hanem az Istenre vonatkoznak. A névmás (te) és a birtokos személyjeles névszók (neved, országod, akaratod) a közvetlen kapcsolatra, egyes szám második személyre utalnak.

A második egységben, a 7-14. sorban is felszólító módúak az igék, miként az Amen egyetlen szóból álló mondat, kérést fejeznek ki, de az imádkozó a Mennyei Atyától most már magának és embertársainak kér. A névmások többes szám első személyűek (nekünk, mi, minket), miként a birtokos személyjeles névszók is (kenyerünket, vétkeinket). Ugyanígy a névmási értelemben használt ellenünk névutó is.

Az ima szövegének 1. tagmondata, a megszólítás, tagolatlan mondat. Ehhez kijelölő jelzős mellékmondatként kapcsolódik a 2. tagmondat, amelyet a ki (aki) kijelölő vonatkozó névmási kötőszó vezet be. Ez a második tagmondat közbeékelődés, az 1. és a 3. között foglal helyet, és ugyanúgy, mint a 3. is, az elsővel szervesen összetételelt alkot. Ezután kötőszó nélküli mellérendelő kapcsolatos mondatok következnek, majd egy hasonlító értelmű módhatározói mellékmondat zárja az első egységet.

A második szerkezeti egység a mindennapi kenyér kérésével kezdődik. Tulajdonképpen ez az ima középső része. Ezért is nevezik néhány nyelvújzásban a kenyeret „miatyánkközepé”-nek. Az Új magyar tájszótár Böhönyéről adatozza,[6] de egy szóbeli közlés alapján úgy tudom, hogy Nagyvácskányban is használatos. Ha vendégek érkeznek a házhoz, a háziasszonytól elsőként ezt kérdezik: „Kisült-e már a miatyánkközepé?”

A mindennapi kenyér azonban nem elég, kegyelemre is szükség van, ezt pedig Isten a vétkek, a bűnök megbocsátásával gyakorolja. Ez a kérés kapcsolódik tehát az előző mondatához, majd ismét hasonlító értelmű mondat következik: „miképp mi is megbocsátunk...”

Az utolsó kérés két tagmondata: „Ne vígy minket kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól”, kizáró ellentétes viszonyban áll egymással. Az imát a latin Amen zárja le, amely a latinba a görögből került át, végső forrása pedig a héber *āmēn*.

Ezek után vizsgáljuk meg Maleczki József kifogásait! Elsőként a vonatkozó névmást helyteleníti. Szerinte „a Miatyánk, aki a mennyekben vagy esetében nem helyénvaló...” Ő az összetett mondatot a „Mennyei Atyánk” jelzős szerkezettel helyettesíti. Valóban tömörebb, de nem biztos, hogy kifejezőbb is ez a szintagma. Az aki vonatkozó névmásnak ugyanis visszautaló szerepe van, használata nem hiba.

Hasonlóképpen állunk a „szenteltesse meg a te neved” szenvedő igéjével. Szerzőnk ezt is kioperálná az ima szövegéből. Bár a latin *sanctificetur nomen tuum* tükörfordításaként is felfoghatjuk. Jegyezzük meg, hogy más indoeurópai nyelvekben is szenvedő igealak

áll a szó szerkezetben, például az oroszban: *da szvjatitjsza imja tvoje*; szlovénban: *posvečeno bodi tvoje ime*. A szenvedő igealak a magyartól egyáltalán nem idegen, hiszen a régebbi nyelvben – még a 19. században is – használatos volt.[7]

Maleczki szerint a szenteltesse azt jelenti, hogy azért kell megszentelni, mert nem szent. Az én értelmezésem szerint imáinkkal kell megszentelnünk Isten nevét, hogy mindenki számára szent legyen. A „legyen szent” névszói igei állítmány, amelyet az átköltésben olvasunk, voltaképpen ugyanúgy kérés: *legyen!* (Tehát még nem szent?)

És vajon mi a hiba a „legyen meg a te akaratod” mondattal? A teljesüljön és a legyen között árnyalatbeli különbség van. Úgy vélem, hogy a legyen meg sokkal kifejezőbb, mert azt jelenti, hogy elfogadjuk az isteni akaratot, tudjuk, hogy a felettünk való akaratot nem változtathatjuk meg, hétköznapi nyelven szólva, Istennel nem alkudozhatunk. Erre utal Jézusnak a már említett Olajfák-hegyi imája is.

„Miképp a mennyben, úgy a földön is...” Ez Maleczki József szerint „fordításnyelvi képződmény: a nyugati nyelvek hasonlításal fejezik ki azt, amit mi az is-is szó párral.” Majd pedig ezt olvassuk: „Nem arról van szó, hogy úgy teljesüljön Isten akarat a földön, ahogy a mennyben, (hiszen nem tudhatjuk, milyen a menny, és ott miképp is teljesülhet az isteni akarat), hanem arról, hogy teljesüljön ott is, itt is.” Ezzel a felfogással csak részben lehet egyetérteni.

Az ugyanis igaz, hogy a magyarban az is-is, illetve a mind-mind páros kötőszót használjuk akkor, ha nem hasonlításról van szó. Csakhogy ebben az esetben hasonlításal van dolgunk, éppen ezért a hasonlító kötőszóknak meghatározó szerepük van. Igaz, nem tudjuk, hogy mi van a mennyben, azt azonban igen, hogy ott csakis az isteni akarat érvényesül. Ezzel szemben a földön az emberek többsége szembeszáll vele. A háborúk, a bűnözés és az istentelen életmód bizonyítják mindezt. Ezért joggal kérjük: *legyen meg úgy, mint a mennyben!*

Azt is kifogásolja szerzőnk, hogy az ima szövegében ez áll: „mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma.”. Íme az ellenvetése: „miért adná meg? Kölcsönkérte? Tartozik vele? Ugye nem? És egyáltalán miért adná ő a kenyeret? A kenyérért minenkünk kell megdolgoznunk: Istent arra kérjük, hogy ezt tegye nekünk lehetővé. Nem koldulunk, hanem kérünk.” Bizony, ez az okfejtés kissé sántít. A megad nemcsak azt jelenti, hogy valaki a kölcsönt, a tartozást visszaadja.

Ezúttal arról a gondoskodásról van szó, amelyet az átirrt szövegben olvasunk. Isten nem közvetlenül adja a kenyeret, hanem gondoskodik a kenyér megszerzéséről: erőt, munkalehetőséget ad az embernek. A kenyér az élet szimbóluma. Ez fejeződik ki frazémáinkban is: nehezen keresi a kenyerét, egy kenyéren vannak,[8]

kenyértörés. Ez utóbbiról az Etimológiai szótár ezt írja: „Keletkezésének alapja az a szokás volt, hogy az eredetileg egy háztartásban élő, de tovább együtt megmaradni nem tudó emberek kettétörtek egy kenyert, ezzel fejezték ki, hogy útjaik szétválnak, élelmükről ezentúl külön-külön gondoskodnak.”[9] Figyelemre méltó Jelenits István álláspontja, a Lukács 22,16-ra hivatkozva ezt írja: „A »holnapra való« kenyér eszkatologikus vonatkozása félreérthetetlen.”

Az ima szövegét tovább vizsgálva, ismét hibát talál a szerző a hasonlító értelmű mondatban: „Mi nem úgy bocsátunk meg, ahogy ő tud.” Ebben igaza van, de a kérdés éppen arra azt fejezi ki, hogy tudunk mi is úgy megbocsátani, miként az Isten. Tehát a hasonlító mellékmondat itt sem hibáztatható. Ezzel a mondattal kapcsolatban még arról is szó esik, hogy sem mi, sem az Isten nem a vétkeket bocsátja meg, „hanem nekünk bocsát meg, noha vétkezünk”.

Ez a felfogás sem állja meg a helyét. A megbocsát ige alapjelentése: „<Bűnt, sérelmet> nem ró fel többé ~ vmit v. vmiért vkinek.”[10] A bűnök, a vétkek megbocsátását tehát egyedül Istentől remélhetjük. Szerzőnk a „Ne vígy minket kísértésbe” felszólító mondatot is kifogásolja. Mint láttuk, a Károli-féle fordításban a kísértet szó szerepel. Az Etimológiai szótár a kísértet szót 1372 utánról adatolja „kísértés” jelentésben, a „szellem” jelentése pedig 1800-ban jelenik meg.[11] A mai nyelvhasználat különbséget tesz a kísértet és a kísértés szavunk között. Ez utóbbinak az új kiadású értelmező kéziszótárban két jelentése van: „1. Az a cselekvés, hogy vkit kísértve rosszra csábítanak. 2. Annak az állapota, kialakuló hajlandósága, akit kísértének. ~be esik, jön.” Imádságunk idézett mondata erre a második jelentésre vonatkozik. Ne vígy minket abba az állapotba, azaz óvj meg attól a hajlandóságtól, hogy kísértésbe essünk! Maleczki a kísértésbe visz szerkezetet „indogermán szószaporítás”-nak tekinti. A szó értelmezését illetően Jelenits István írja: „A Miatyánk záró kérdésében védelemért fohászkodunk.” Szerinte „arról a kísértésről van szó, amely arra csábít, hogy Istentől elforduljon az ember.”[12] És íme az utolsó kifogás.

Miként említettem, a „Ne vígy minket kísértésbe” és a „de szabadíts meg a gonosztól” tagmondatok kizáró ellentétes viszonyban vannak. Szerzőnk a ne hagyd...de és a nemcsak...de szókapcsolatot „latinizmus”-nak bélyegzi, a de helyett a hanem kötőszót javasolja. Nézzük mit ír a Nyelvművelő kéziszótár a hanem kötőszó szócikkben! „Nemcsak v. nem csupán után enyhe ellentétet fejez ki: nemcsak hétköznap dolgozik, ~ hétvégén is.” Majd alább a következőket: „Ha erősebb az ellentét, a ~ kötőszót felválthatja a de: nemcsak a bánat, de a váratlan nagy öröm is okozhat sírógörcsöt. Enyhe ellentét v. megszorítás kifejezésére azonban ne használjuk a de kötőszót: nem sárgára, de fehérre

festette; helyesebben: nem sárgára, ~fehérre.”[13] Úgy vélem, hogy a kommunikációs célt a de kötőszó jobban kifejezi, mint a hanem.

Végül ide kívánczok még egy megjegyzés. Maleczki szerint „a már megszokott szövegnek mindig megvan az az előnye, hogy zenéje-ritmusa – még ha fals is – már otthonosan befészkelhette magát fülünkbe és lelkünkbe”. Figyelembe kell azt is vennünk, hogy Jézus arámi nyelven beszélt, az Újszövetséget pedig görögül írták az evangélisták. Amikor a fordítók a görög textust átültették valamilyen nyelvre, nagyon figyelmesen kellett latolgatniuk a szavakat, hogy a lehető legpontosabban tolmácsolják az isteni kinyilatkozást.

Maleczki József „Miatyánk-fordítása”, vagy inkább átírása, nem segíti az ima szövegének pontosítását, helyenként túl prózainak tűnik. Ez érhető tetten például ebben a sorban: „Gondoskodj naponként betevő falatunkról”. Közismert, hogy a falat elsősorban népies szóhasználat.[14] Idézzük újra Jelenits Istvánt: „Jézus imádságának »eredetisége« az, hogy az Isten nevének megszentelésére, országának elérézésére, akaratának teljesedésére vonatkozó »nagy kérések« mellé odakerülnek gondok közt botorkáló mindennapi életünknek kérései is. Ezek sem egyszerű, földi javakra vonatkoznak. A »holnapra való« kenyér eszkatologikus vonatkozása félreérthetetlen. A »mennyei manná«-ról van itt szó elsőrendűen, arról, amelyet majd Krisztussal eszünk, amikor húsvétja beteljesül az Isten országában. (Luk 2,16) De ez az örök életre szóló táplálék már most is a miénk az eucharishtiában. Sőt, az a kenyér is ennek az ígéretét hordozza, amelyet Isten jóvoltából asztalunk mellett szétoszthatunk és elfogyaszthatunk.”[15]

Maleczki József nyelvhelyességi, nyelvhasználati kifogásai szerintem nem valós problémák, a helyettük javasolt szavak, kifejezések legtöbbször nem eléggé kifejezőek, néhol „laposak”.

Illyés Gyula egy 1976-ban megjelent A hit dolga című írásában elmondja, hogy „szíves felszólítást” kapott a „Hiszekegy korszerűbb lefordítására”. A következőket írja: „Napokra stilisztikai gondom lett rögtön az első mondat. »A hiszek egy Istenben« nyelvérzékem (s a nép szóhasználatára szerint) azt jelenti: egy valamilyen Istenben hiszek »Hiszek egyetlen Istenben« tehát? Még ez sem szabatos A »credo unum Deum«-ot, mely annak idején a pogány sokistenhittel szemben volt állásfoglalás, végül így vettem papírra, vitát keltve már ezzel is: »Hiszem, hogy egy az Isten«.”[16] A cikk kiegészítéseként olvashatjuk, a költő lánya, Illyés Mária megjegyzéseit. Ebből arról értesülünk, hogy Illyés „Nemcsak a Hiszekegy magyar fordításával volt elégedetlen, hanem a Pater noster kapcsán is – emlékszem – többször említette, hogy a »Miatyánk, ki vagy a Mennyeiben« helyett itt »Mennyei Atyánk volna« a szabatos kifejezés.[17] Illyés felfogása tehát úgy látszik, rokonítható Maleczkiével, akinek, miként

említettem, az átírását nem tartom szentségtörésnek. A szöveget illetően azonban bizonyos fenntartásaim vannak.

És még egy fontos dologra szeretnék visszatérni. A szerző szerint, miként azt fentebb idéztem, azt írja, hogy a „megszokott szövegeknek” zenéje, ritmusa van. Ezzel teljesen egyetértünk. A Miatyánknak eddig ismert fordításaiban is érezzük a zenei lüktetést. Ez a zeneiség a Bibliában több helyütt is megfigyelhető, hiszen szövege versekre tagolódik; a versnek pedig legfontosabb ismérve a ritmus. Egyes részletekben szabályos időmértékes ritmust is felfedezhetünk. A János-evangéliumban például a „Kezdetben vala az Ige” orosz nyelven ez így hangzik: „V nacsale bilo szlovo.”. Ez a niebelungi sor első felének ritmusával egyezik meg. Ütemhangsúlyos ritmust figyelhetünk meg ugyancsak János evangéliumában. Íme két magyar fordítás: „Az Ige testté lett / És közöttünk lakott.” Gyermekkoromban pedig ezt a régebbi változatot tanultuk: „És az Ige testté lön / És mi köztünk lakozék”. Előbbiben a hatost, utóbbiban a hetest érhetjük tetten. Közismert, hogy a vers az írásmű megjelenési formája, miként Ady írja: „csak cifra szolgál.” Különösen igaz ez a megállapítás a szakrális szövegekre, amelyekben a prozódia csupán másodlagos kérdés.

A fordítóktól, miként erről már fentebb szóltam, alapos teológiai felkészültséget is elvárunk.

Mindezek figyelembevételével Jelenits István szövegmagyarázatát mértékadónak, Maleczki József fejtegetését pedig jó szándékú kísérletnek tartom.

Jegyzetek

- [1] Például: *Rimaszombati Polgár Info* [Online: <http://www.rimaszombat.polgarinfo.hu> – 2008. szeptember]; *RTL Bulvár* [Online: <http://forum.netbulvar.hu>– 2008. szeptember] stb. Megjegyzés: *Megköszönöm Wacha Imre hasznos tanácsait, valamint Holczer Józsefnek, hogy írásom két fontos forrásmunkájára felhívta a figyelmem. (A Szerző)*
- [2] *Az eredetiekre ld.: Szent Biblia azaz Istennek Ó és Új Testamen-tomában foglaltatott egész Szentírás. Magyar nyelvre fordította KÁROLI GÁSPÁR. Bp., é.n.; Újszövetségi Szentírás Görög eredetiből fordította P. BÉKÉS GELLÉRT és P. DALOS PATRIK. Róma, 1978. (Nyolcadik kiadás); Protestáns új fordítású (revideált) Biblia. Az 1975-ben megjelent teljes Szentírás héber és görög eredetiből fordított szövegének revíziója. Bp., 1990.*
- [3] JELENITS ISTVÁN: *Betű és lélek. Bp., 1978. (továbbiakban: JELENITS, 1978.) 48-255.*
- [4] JELENITS, 1978.
- [5] JELENITS, 1978. 25., 168.
- [6] *Új magyar tájszótár. III. Főszerk.: B. LŐRINCZ ÉVA. Bp., 1992. 1260.*
- [7] *Ld. például Arany Jánosnál: „Adassék e levél...”*

stb.

[8] *Vö. Ratkó József: Egy ágyon, egy kenyéren c. versével.*

[9] *Etimológiai szótár. Főszerk.: ZAICZ GÁBOR. Bp., 2006. (továbbiakban: ETSz. 2006.) 397.*

[10] *Magyar értelmező kéziszótár. Főszerk.: PUSZTAI FERENC. Bp., 2003.*

[11] *ETSz. 2006. 411.*

[12] *JELENITS, 1978.*

[13] *Nyelvművelő kéziszótár. Szerk.: GRÉTSY LÁSZLÓ – KEMÉNY GÁBOR. Bp., 2005. (Második javított kiadás.) 219.*

[14] *Vö. Arany János: Családi kör című versével: „jobb ízű a falat”.*

[15] *JELENITS, 1978. 397.*

[16] *ILLYÉS GYULA: A hit dolga. (1976) In: Forrás, 2008. 4. sz. [Online: <http://www.forrasfolyoirat.hu> – 2008. október]*

[17] *ILLYÉS MÁRIA: A keresztény tematika. In: Forrás, 2008. 4. sz. [Online: <http://www.forrasfolyoirat.hu> – 2008. október]*

Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma!

A Miatyánk első fele önmagában egységes egész; mint láttuk, azt mondja el, hogy Isten mindenkit kivétel és feltétel nélkül, „anyaian” szerető jóságos apa; ezért Jézusnak (és az embernek) nem lehet nagyobb vágya, mint hogy „bárcsak áthatna minket Isten jósága, átalakítana minket Hozzá hasonlóvá”; ez akkor következik be, ha eljön a Földre, megvalósul a Földön az Ő országa, ami viszont csak úgy történhetik meg, ha mi, emberek megtesszük az Ő akaratát, tervét, vágyát, azaz szeretjük egymást (úgy, ahogyan Jézus tanította és példájával megmutatta).

Eddig tart a Miatyánk első fele, s egyes szentírástudósok szerint eredetileg itt vége is volt; ez az első két (Lk) vagy három (Mt) mondat lehetett Jézus válasza a tanítványok kérésére, hogy tanítsa őket imádkozni. A második rész három kérését Jézus valószínűleg három különböző alkalommal, külön-külön mondta el, s az evangélisták fűzték össze egyetlen imádsággá; ezt az is valószínűvé teszi, hogy Jézus számára az ima kötetlen, természetes beszélgetés az Atyával, és biztosan nem arra akarta buzdítani a tanítványait, hogy mindig ugyanazt a szöveget mondják fel. – A hátralévő kéréseket tehát önállóan, egymástól függetlenül értelmezzük, de természetesen összefüggésben az eddigiekkel és azok szellemében.

„Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma!” – Látszólag ez a legkönnyebben érthető kérés, látszólag teljesen magától értetődő: a mindennapi kenyeret, a

testi táplálékot kérjük Istentől. Nem akarom kizárni ezt az értelmezési lehetőséget, mégis *azt hiszem, hogy Jézus nem erre, hanem egy másfajta kenyérrre gondolt.*

Miért hiszem ezt?

A Miatyánk (és általában Jézus) kérései közül „kilóg” a testi táplálék kérése; amazok valamiképp mind az Isten országával kapcsolatosak („közvetlenebbül”, „a lényegét érintőbben”), ez az egy miért ne valami hasonlót akarna kifejezni?

Jézus visszautasítja a kövek kenyérré változtatásának kísértését. Neki lenne az Isten országával azonos súlyú gondja a „mindennapi kenyér” kérése?

Egyik legszebb példabeszédében Jézus azt mondja, hogy az ételért-italért való gond (ám nem az érte végzett munka!) „hitetlenség”, az Isten iránti bizalmatlanság jele, a pogányok jellemzője.

Jézus sosem szidta meg annyira a tanítványait, mint amikor azon sopánkodtak, hogy nem vittek magukkal elég kenyeret: „Mit tanakodtok? Még mindig nem értitek? Nem fogtátok föl? Még mindig érzéketlen a szívetek?” (Mk 8,17). Az ún. kenyérszaporításra utal, amiből meg kellett volna tanulniuk, hogy nem sopánkodni, aggodalmaskodni kell, hanem a meglévőt szétesztani. János evangéliuma szerint a „kenyérszaporítás” után ugyanígy korholja a tömeget: „Kerestek, mert ettetek a kenyérből... Ne fáradozzatok veszendő eledelért!” (6,26-27).

Jézusnak többször enni sem maradt ideje... S egy alkalommal a „Mester egyél!” biztatásra ezt válaszolta: „Az én eledelem az, hogy teljesítem mennyei Atyám akaratát” (Jn 4,31-34).

Jézus nem volt olyan kicsinyes, olyan bizalmatlan Isten iránt és olyan materialista, hogy étel-ital kérésével „untatta volna” az Atyát. Azt vallotta: „Tudja Ő, mielőtt kérnétek, mire van szükségetek. Keressétek inkább az Ő országát és a Neki tetsző életet – s a többi megkapjátok ráadásul” (Mt 6,32-33).

Hát ezek miatt vélem úgy, hogy Jézus itt egy másfajta kenyérről beszél. *De akkor mi ez a másfajta kenyér?*

A helyes fordítás talán itt is segíthet. A „mindennapi”-val fordított görög *epiousios* szó mögött (amely egyébként egyetlen egyszer fordul elő az Újszövetségben) a héber *mahar* = holnap szó áll. A „holnap kenyér” kérése nem illik bele Jézus gondolkodásmódjába. Csak hogy a „holnap” a zsidóknál nem csupán a következő napot jelölte, hanem a Nagy

Holnapot is, azaz a végső beteljesedést, az üdvösség korát. A „holnap kenyér” így az „üdvösség korának kenyere”, „az élet kenyere” (vö. Jn 6,48; de azonos értelmű vele az „élet vize” kifejezés is, vö. Jn 4,10–14).

Ezért a Miatyánk kérése azt jelentheti: „*Add meg nekünk mindazt, amitől az üdvösség* (a »Paradicsom«, az »Isten országa«) *létrejön – add meg nekünk már ma, már most* (és ne csak a világ végén, vagy a túlvilágon!)” (Ez az értelmezés összhangban lenne a Miatyánk első felével: „Szenteltessék meg...” – már most, „Jöjjön el...” – a Földre, „Legyen meg...” – itt a Földön!) Úgy is fogalmazhatnánk: „Add meg nekünk már ma és mindennap azt, amitől a Noked tetsző élet növekszik bennünk, amitől a Te országod épül-szépül a világban, ami segít abban, hogy akaratodat, terveidet, álmaidat megvalósítsuk, azaz: *amitől a szeretet országává tudjuk alakítani a világot!*”

Mik ezek a „valamik” konkrétan?

„Kenyer” minden ige, tanítás, amely Istentől való (vö. „Nemcsak kenyérrrel él az ember!”). Elsősorban Jézus tanítása, de életpéldája is: utat mutat, buzdít, erőt ad.

„Kenyer” az evangéliumok olvasása, tanulmányozása.

„Kenyer” az imádság, ha azt jelenti: tisztázom Istennel beszélgetve, hogy itt és most mit kíván tőlem a szeretet, és feltöltődöm Isten erejével, hogy meg is tudjam tenni, amit megláttam.

„Kenyer” minden kapott jó szó és jó példa, amely megerősít vagy előrevisz Isten útján, a szeretet útján.

„Kenyer” a közösség, ha megtart, nevel, jobba tesz, bátorít, megvigasztal.

„Kenyer” minden jótettünk, amellyel Jézus tanítását igyekszünk megvalósítani. Vagy éppenséggel:

„Kenyer” a bűnbánatunk-bocsánatkérésünk, ha nem sikerült megvalósítani, mert ezáltal térünk vissza a jó útra.

Ilyesfajta „kenyerekre”, „mindennapi kenyérrre” gondolok, amikor a Miatyánkot imádkozom, és hiszem, hogy ha ezekkel táplálkozom, akkor a másik, a hétköznapi, testi kenyeret is mindig megkapom majd – minden külön kérés nélkül.

Bocsásd meg vétkeinket...!

A katolikusok – legalábbis Európában – gyakorlatilag abbahagyták a gyónást. Ennek több oka közül az egyik: nincsen büntudatuk. Azt mondják: „Nem öltem, nem loptam, nem raboltam, tisztességesen dolgozom,

ellátom a családomat – minek menjek gyónni?” Akik mégis mennek, azoknak a túlnyomó többsége is így gondolkodik, s ezt nem egyszer a gyóntatószékben is kimondják, és legfeljebb azzal vádolják magukat, hogy elmulasztották a szentmisét, az imádságot, a böjtöt – „meg hát a szükségszerű emberi gyarlóságok”. Emögött az a gondolkodásmód húzódik meg, hogy a bűn Isten parancsainak megszegése, Isten parancsait pedig a Tízparancsolat foglalja össze (persze annak is egy negatív beállítottságú, minimumra törekvő értelmezése működik), ezért aztán aki nem ölt, nem lopott, nem hazudott..., az úgy érzi, hogy büntelen.

Jézusnak egész más fogalmai vannak a bűnről. Bűn helyett többnyire adósságról, bűnös helyett adósról beszél: a bűn adósság Istennel (és embertársainkkal) szemben. „Isten adóssai vagyunk” — mondja rengeteg példabeszéde (pl. a gonosz szolgáról: Mt 18, a két adósról: Lk 7, a hűtlen sáfárról: Lk 16, a gonosz szőlőműveletről: Mk 12). De *mitől, hogyan válunk adóssokká Istennel szemben – mindannyian?*

Mindenekelőtt a mulasztásaink révén; úgy, hogy nem teljesítjük (kellően) Isten „akarátát”, azaz szándékait, terveit. Jézus számtalanszor figyelmeztet erre:

„Ha igazságosságotok (tisztességetek) bőven fölül nem múlja az írástudókét és farizeusokét...” (Mt 5,20). „Ha csak azokat szeretitek, akik titeket szeretnek, micsoda jószág ez?” (Mt 5,45-47). Miben áll Isten „igazságossága”? Az utolsó órában jött munkás is ugyanannyit kap (Mt 20,1-16). Aki nem kamatoztatja a kapott talentumokat, aki csak annyit tesz, amennyi kötelező, ami tisztességes („visszaadom, ami a tiéd”), az kívül marad Isten országán (Mt 25,14-29). A szolgák nem érdemelnek köszönetet, ha csak azt tették, amit parancsoltak nekik (Lk 17,7-10). (A pék, ha megkapta a kenyér árát, nem várhat még köszönetet is.) A „szolga” csak azt teszi, amit parancsolnak neki, a „fíú” apja szándékait keresi és valósítja. Isten azt akarja, hogy „fiai” legyünk, azaz: olyanok, mint Ő, Hozzá hasonlók, különben nem lehetünk közösségben Vele; kívül maradunk az Ő országán. „Legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok” (Mt 5,48)! „Adjátok meg Istennek, ami Istennek jár” (Mt 22,21)! „Szeresd Uradat, Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, egész értelmekkel és minden erőddel (felebarátodat pedig, mint önmagadat)” (Mt 22,37-39)!

Melyikünk mondhatja el magáról, hogy tökéletes, mint a mennyei Atya, hogy teljes szívéből, teljes lelkéből, egész értelmével és minden erejével szereti Istent...?

Jézus megdöbbenő, megrendítő tanítása tehát: *Nem elég Isten „parancsait” teljesíteni, nem elég igazságosnak lenni (a jókhoz jó, a rosszakhoz rossz, a közömbösekhez közömbös), nem elég nem-lopni, nem-ölni, nem-rabolni: A tisztességes ember is bűnös, mert mulasztásai vannak, mert adós, mert aki csak tisztességes, az még nem teljesíti Isten terveit, szándékait, álmait!*

Nézzük meg *miben is állnak mulasztásaink (adósságunk, bűnösségünk) a Miatyánk első részének szellemében!?*

„ABBA” – Valóban „Abba”-e számunkra Isten? Gondolatainkban, érzelmeinkben, akarásunkban, szavainkban, viselkedésünkben? Az-e számunkra, aki feltétel nélkül, mindenkit szeret? Vagy pedig Nyugdíjas Teremtő, Elképesztő Varázsló, Legyőzhetetlen Hadvezér, Szigorú Bíró, Elvont Eszme?

„Szenteltessék meg a Te neved!” Bárcsak áthatna minket és mindenkit a Te jóságod! – Tényleg ez a legfőbb kívánságunk? Isten neve, Isten, Isten ügye, az Isten iránti szeretet a „szent” számunkra – vagy a mi (hír)nevünk, véleményeink, „hitünk”, hagyományaink, szokásaink, kényelmünk, érvényesülésünk, vágyaink, terveink?

„Jöjjön el a Te országod!” A szeretet országa – általunk! (Isten nem fogja csodával megcsinálni.) – Tényleg túljutottunk viselkedésünkben az igazságosságon („Amilyen az adjon Isten, olyan a fogadj Isten!”)? Tényleg túljutottunk az önérdekből elkövetett jöttöken? Valóban megosztjuk javainkat a rászorulókkal? Csak a fölösleget? Vagy az sincs? Valóban szolgáljuk a kicsiket, kitaláltakat, lenézetteket, a társadalmi ranglétra alján lévőket, az élet veszteseit? Nem erőltetjük rá akaratunkat a környezetünkre? Valóban szelídek vagyunk? Erőszakmentesek? Gondolatban, szándékban, szóban is? Békét teremtő tevékenységet folytatunk?

Valóban hirdetjük Isten országát? Apostolkodunk? Tanúságot teszünk? Közösséget építünk? Közösséget teremtünk mások számára?

„Legyen meg a Te akaratod!” Hogy mindenki boldog legyen! Ne csak egyesek, ne csak a túlvilágon, ne csak lelkileg, ne csak az egyéni, hanem a közösségi, társadalmi életben is! – Valóban minden erőnkkel ennek a megvalósulásáért dolgozunk? Vagy pedig a magunk akaratának megvalósulásáért? A magunk boldogságának az eléréséért?

Melyikünk mondhatja el magáról, hogy mindezt megteszi, vagy akár csak törekszik is megtenni mindezt? (Mennyire más lenne a gyónás egy ilyen lelkitükör alapján!...)

Ezek alapján talán belátható, hogy *mérhetetlenül nagy az adósságunk Istennel szemben* – mindannyiunknak, kivétel nélkül! Akkora, mintha gerenda lenne a szemünkben, mintha 10 000 talentummal tartoznánk (ami mai pénzben kb. 40 millió dollárnak felel meg!). Elképesztően bűnösök vagyunk – valamennyien!

Mi menthet meg minket? Két dolog. Az egyik: Isten irgalma, megbocsátása, s a könyörgés, hogy engedje el adósságunkat (vö. Lk 18,13). Mindenki rászorul erre, de csak az lesz képes kimondani, aki felismerte és elismerte bűnösségét. – A másik: Ha mi megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.

...miképpen mi is megbocsát(ott)unk...

A kérés első felét elemezve láttuk: a bűn Jézus szemében adósság; kivétel nélkül mindannyian mérhetetlenül el vagyunk adósodva Isten előtt (mintegy „40 millió dollárral”); csak két dolog menthet meg: egyrészt Isten irgalma, megbocsátása – és Isten egyetlen őszinte kérő szavunkra megbocsát –, másrészt, ha mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.

Hátborzongató a kérés második fele („miképpen mi is...”). Egyrészt mert igen merész állítást tartalmaz: az imádkozó azt állítja magáról, hogy ő (a pontos fordítás szerint) már megbocsátott az ellene vétkezőknek. Másrészt mert azt kérjük, hogy Isten úgy (annyira) bocsásson meg nekünk, ahogyan (amennyire) mi megbocsát(ott)unk az ellenünk vétkezőknek; ezt kérve önmagunkról hozunk ítéletet! Harmadrészt bennfoglaltan azt mondja: Isten megbocsátásának feltétele, hogy mi megbocsássunk az ellenünk vétkezőknek!

Ez nem elszólás Jézus részéről, mert egyébként is lépten-nyomon hangsúlyozza, hogy *Isten csak akkor bocsát meg nekünk, ha mi (szívből) megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek*: „Ha már fölálltatok is (értsd: hozzákészültetek, nekikezdtetek), hogy imádkozzatok, előbb bocsássatok meg, ha panaszotok van valaki ellen, hogy Isten, a ti Atyátok is megbocsássa a ti bűneiteket” (Mk 11,25). „Ha adományodat az oltárra viszed, és ott eszedbe jut, hogy embertársadnak panaszja van ellened, hagyd ott adományodat, menj, békülj ki előbb vele, aztán jöjj vissza...” (Mt 5,23-24). „Irgalmasságot akarok, nem áldozatbemutatást” (Mt 9,13). A gonosz szolga egyetlen kérő szavára az úr elengedi 10 000

talentumos tartozását, de aztán mivel ő nem volt hajlandó elengedni szolgatársának a 100 dénárt, börtönbe vetteti, míg az utolsó fillért is ki nem fizeti (Mt 18,23-34). – „Ne ítélkezzetek (megtorló, visszafizető ítélettel), hogy Isten el ne ítéljen titeket” (Mt 7,1)! „Boldogok az irgalmasok, mert hozzájuk Isten is irgalmas lesz” (Mt 5,7).

Hogy lehet ez? Hát nem azt hangsúlyoztuk eddig folyton, hogy Isten feltétel és kivétel nélkül mindenkit szeret? Hogy mindenkire jószágos, és senkit sem taszít el? Vagy Jézus egyik szavával agyonüti a másikat? Hogy állíthatja azt, hogy Isten megbocsátásának feltétele van? – *Ellentmondással van dolgunk? Nem. Csak meg kell vizsgálnunk: Miért nincs közvetlen út Istenhez, Isten bocsánatának elnyeréséhez?*

Isten mindenkinek jót akar, mert mindenkinek szerető apja-anyja; szereti a tékozló fiúkat is, fölkelti napját a gonoszokra is, esőt ad a bűnösöknek is. De ez azt jelenti: Ő azt is szereti, aki velem szemben ellenséges! Következésképp *Istennel nem lehet úgy jóban lenni, hogy nem vagyok jóban a másik emberrel, akár az ellenséggel is*; csak úgy lehet Istennel jóban lenni, ha ugyanúgy érzünk és cselekszünk, mint Ő (Mt 5,43-45).

Isten azonosul a bajban lévő emberrel: „Éheztem, és ennem adtatok... Amit egynek tettetek a legkisebbek közül, nekem tettétek” (Mt 25). Aki ellenem vétett, az is bajban van (a legnagyobb bajban; mert van-e nagyobb nyomorúság, mint bűnösnek lenni?); megbocsátásra, szeretetre szorul; ilyen értelemben Isten vele is azonosítja magát. Következésképp: *ha én nem bocsátok meg neki, az annyi, mintha Istennek nem bocsátanék meg!* – Az iménti két tételből adódik a harmadik:

Istennel csak az lehet közösségben, aki olyan, mint Ő (azaz szeret, megbocsát); aki nem így tesz, az végső soron önmagát zárja ki az Istennel való közösségből, így a megbocsátásból is. Jól szemlélteti ezt a gonosz szolgáról mondott példabeszéd (Mt 18,23-34: aki nem bocsát meg, azaz nem szeret, az nem lehet közösségben a Szeretettel, Istennel; magát zárja ki), de még jobban a tékozló fiú története (Lk 15,11-32), pontosabban a bátyjéé, aki zúgolódik, mikor megtudja, miért a nagy vigasság; apja ugyan kérleli, de ő nem akar bemenni, ezért aztán kívül marad a házon, a lakomán.

Magyarul: Isten feltétel nélkül megbocsát, de aki ezt elutasítja a maga meg-nem-bocsátásával, az nem részesülhet Isten bocsánatában. Ezt fogalmazza meg

„elvi síkon” Jézus, amikor azt mondja: „...aki a Szent Léleknek mond ellent, nem nyer bocsánatot, sem ebben, sem az eljövendő világban” (Mt 12,32). *Isten „Lelke”, szelleme, szellemisége az irgalmasság; aki ezt visszautasítja, az Isten irgalmát utasítja vissza, amely meg akarná menteni őt.*

Hasonlattanálva: a nap mindenkinek süt, de csak annak a szobájába süt be, aki felhúzza a redőnyt. Tehát: Isten megbocsátása mindenki felé árad, de csak ahhoz jut el, aki „felhúzza a redőnyt”, azaz megbocsát az ellene vétkezőknek.

Ha tehát egészen pontosan akarunk fogalmazni, akkor azt kell mondanunk: *Isten akkor is megbocsát nekünk, ha mi nem bocsátunk meg az ellenünk vétkezőknek, de ebben az esetben nem lehet a miénk az Isten által megadott bocsánatot, nem részesülhetünk benne.*

Az is látható a fentiekből, hogy a megbocsátás nem egyszerűen vallási törvény, hanem az *élet egyik alaptörvénye:* „Irgalmasságot akarok, és nem áldozatbemutatást!... Szeressétek ellenségeiteket!...” Mert az igazságosság pusztít, csak az irgalom, a megbocsátás és a szeretet szolgálja az életet. A fejlődés útja a ragadozók erőszakosságától a racionális igazságosságon át és túl a mindenkit átfogó szeretetig vezet. Az ellenségszeretet parancsa nem a farkasoknak való, hanem az embernek; a jog nem elég, a jogot és a törvényt mindig az erősek írják – a maguk egoizmusa szerint; az ellenségre is kiterjedő szeretet az életnek is, a növekvő boldogságnak is elengedhetetlen feltétele.

A kérdés már csak az: Lehetséges-e a megbocsátás? *Ki képes megbocsátani?* Ráadásul úgy, ahogyan Jézus tanította: szívből (Mt 18,35), hetvenszer hétszer is (Mt 18,22), a minket üldözőknek, tönkrevetőknek (Mt 5,38-48), a gyilkosainknak (Lk 23,34a) is?

Az képes rá, aki tudja és elismeri, hogy az ő szemében gerenda van, és ehhez képest szállka az, amit a másik vétett ő ellene; hogy az ő adóssága Istennel és embertársaival szemben körülbelül „40 millió dollár”, s embertársainak adóssága „30 dollár” vele szemben.

Az képes rá, aki átélte-megtapasztalta Isten szeretetét-megbocsátását; hogy Isten elengedte neki a 10 000 talentumot (Mt 18), az 500 dénárt (Lk 7); mint Zakeus, aki ezt átélte Jézus szeretetének közvetítésével, és ezért vagyona felét szétoztotta, s az okozott kárt négyszeresen megtérítette (Lk 19,1-10). Aki megtalálta a kincset, az igazgyöngyöt (Mt 13,44-46), az szíves-örömmel odaad cserébe mindent (vö. Tam 8)!

Így kapcsolódik a kérés második fele az elsőhöz: aki elismerte saját bűnösségét, kérte Isten bocsánatát és átélte azt, az képes megbocsátani az ellene vétkezőknek. – A bocsánat kérése így vezet a megbocsátáshoz, az imádság alkotó tettekhez. Itt is kiderül: az imádság iskolája Jézusnál az élet iskolája; aki jézusi módon imádkozik, az jézusi módon fog élni is.

***Ne vígy minket kísértésbe,
szabadíts meg a gonosztól!***

Látszólag két kéréssel állunk szemben, valójában csak *ugyanannak az egy kérésnek kétféle, „negatív” és „pozitív” megfogalmazásával* (Lukács evangéliumában nincs is benne a „pozitív” kiegészítés); olyan ez, mint egy érem két oldala. Lényegileg két dolgot kell tisztáznunk: mi az, hogy „kísértésbe vinni”, és mi az a „kísértés”.

„*Ne vígy minket kísértésbe!*” – Ez úgy hangzik, mintha Isten vinné kísértésbe az embert, amikor akarja, de erről esetleg imádsággal le lehetne beszélni Őt. Jakab levele már az Újszövetségen belül elutasítja ezt az értelmezést: „Senki se mondja, amikor kísértést szenved: Isten kísért engem, mert Isten nem kísérhető a rosszra, és Ő maga sem kísért senkit” (1,13).

A kérés valódi értelméhez egy régi zsidó imádság vezethet el minket: „*Ne vezesd lábamat a bűn hatalmába, és ne vígy a vétek hatalmába, és ne a kísértés hatalmába, és ne a szégyenletes (dolgok) hatalmába!*” – Az, hogy gyakorlatilag azonos értelemben található itt a bűn és a kísértés, továbbá a „hatalmába vinni” kifejezés is arra utal, hogy az imádkozó nem Isten cselekvésére, hanem csak megengedésére gondol: „*Ne engedd, hogy a bűn, a vétek, a kísértés kezébe essem! Ne engedd, hogy a kísértés áldozatává legyek! Ne engedd, hogy a kísértésben vereséget szenvedjek!*” – Tehát nem azt kérjük, hogy Isten mentsen meg („*ha lehet*”, „*ha úgy gondolja*”) a kísértéstől, hanem hogy *őrizzen meg (a jó úton) a kísértésben, a kísértés idején, a kísértéssel szemben, azaz: adjon erőt, hogy legyőzhessük a kísértést.*

Pontosan ezt fogalmazza meg „pozitív” módon a „*Szabadíts meg a gonosztól!*” kérés. A „*gonosz*” itt valószínűleg a gonoszságot, a bűnt jelenti, a „*megszabadítani*” eredeti jelentése pedig „*visszarántani*”, tehát azt kérjük: *Isten tartson vissza minket a bűntől* (annak elkövetésétől, és nem: lehetőségétől)! De mivel nem vagyunk bábok Isten kezében (akiket tetszése szerint mozgathatna), ez nem jelentheti azt, hogy Istentől függ, visszatart-e a bűntől;

hanem *tőlünk függ a döntés, de az erőnk önmagában kevés (lehet), ezért Istentől kérünk erőt*, hogy megmenekülhessünk a bűntől.

Lássuk mármost, *mi is az a „kísértés”, aminek a legyőzéséhez az erőt kérjük Istentől!* A kísértés más szóval csábítás; „kísértés” számunkra az a valami vagy valaki, *ami vagy aki el akar csábítani, el akar téríteni minket Isten útjáról, azaz a szeretet útjáról*; más szóval: a kísértés az Istenhez való hűségünk szakítópróbája. Tehát elsősorban nem a hétköznapi kisebb-nagyobb konkrét kísértéseiről van szó elsősorban, nem egyik vagy másik konkrét bűn elkövetésének veszélyéről (hiszen egy-egy bűn önmagában még nem jelenti azt, hogy elhagytuk Isten útját, csak elestünk: megbánhatjuk, fölkelhetünk és folytathatjuk az utat), hanem az igazi nagy Kísértésről, a nagy Bűnről: az Istentől és az Ő útjától való Elpártolásról (mert ha Isten útján botladozva, el-elesve, de újból és újból fölkelve járunk, az nem tragédia, de ha elhagyjuk az Ő útját és egészen más útra térünk, az tragédia).

Nézzük meg előbb, Jézusnak milyen kísértésekkel kellett szembenéznie, azután, hogy a mi hűségünket milyen kísértések teszik próbára.

Jézus (számunkra ismert) első kísértése nyilvános működésének megkezdése előtt, a pusztában történt (Mk 1,13). Bár nem tudjuk biztosan, miben állt (Máté és Lukács leírása valószínűleg más időpontokhoz kötődik), de a szövegösszefüggésből (Mk 1,11) következtetni lehet rá: „Tényleg Isten szeretett fia vagyok-e, akiben kedvét leli?” Ha nemmel felelt volna erre a kérdésre, akkor egészen más útra lépett volna, mint amit Isten neki szánt. (A mátéi-lukácsi három kísértéssel ez konkrétan is nyilvánvalóvá tehető...) Kafarnaumban Jézus gyors és nagy sikert aratott, de ebben ugyanakkora kísértés rejlett: „Maradj itt – és főképp gyógyítással foglalkozzál!” Ha így tesz, elszabotálja küldetését, ti. hogy egész Izraelben – hirdesse az ígét (Mk 1,38).

Nagy kísértés volt számára a szombati gyógyítások elhagyásának lehetősége (vö. Mk 2,27; 3,1-5). Ha félve a nép vezetőitől, enged a csábításnak (hiszen a másik hat napon gyógyíthatott volna az uralkodó szokások értelmében is), akkor ezzel egyfelől megtagadta volna Isten szeretetét, amely szombaton is árad és gyógyítani akar, másfelől igazolta volna a farizeusok hamis vallásosságát.

Már nyilvános működésének vége felé is felvetődik a döntő kísértés, hogy elmeneküljön a rá leselkedő

életveszély elől (Lk 13,31), de aztán a lehető legélesebben jelentkezik a Getszemáni kertben (Mt 26,34-44): „Ha lehetséges, múltjék el ez a kehely...” Még mindig eltűnhetne. De akkor egész eddigi útját, amelyen Istent követte, megtagadná, hiszen nem tartana ki a végsőkig a szeretetben. Azonban az imádságban Istentől erőt merítve, legyőzi a kísértést.

Ezekből a példákban az is látható, hogy „Istentől, Isten útjától eltérni” nem azonos a látványos vagy kifejezett istentagadással; nem a szavak vagy az elméleti állásfoglalások számítanak, hanem a tettek, a tényleges életvitelünk!

Nézzünk most néhányat a mi nagy kísértéseink közül (bár ezek egyikével-másikával természetesen Jézusnak is meg kellett küzdenie).

Általánosságban, a Miatyánk első része alapján így fogalmazhatnánk: A fő kísértés az, hogy valami más legyen a legfontosabb számunkra, mint hogy Isten egészen átjárjon minket, hogy megvalósuljon az Ő országa, s hogy ezt Istentől várjuk ahelyett, hogy magunk tennénk meg az Ő akaratát, szándékát, terveit.

Konkrétabb kísértések, szakítópróbák:

A pénz. Ha nem is feltétlenül a meggazdagodás, a luxus vagy akár csak a polgári kényelem; de már az anyagi biztonság feltétlen vágya is. „Ahol a kincsed, ott lesz a szíved is” (Lk 12,34; ld. még: Lk 12,24.27-29; Mk 10,25; Mt 6,24)!

A félelem. Egyrészt a kinevetéstől, kigúnyolástól (Mt 5,11-12; 10,25b; 11,25; 19,12), másrészt a hatalmasoktól és üldözésüktől (Mt 6,26-29). Az elmúlt évtizedek mennyi példát adtak az ebből fakadó elpártolásra...!

A közvélemény. Elsősorban a legszűkebb környezet: a család, a rokonok, a munkatársak. „Mit szólnak az emberek?” Mekkora veszély, hogy ez határozza meg cselekedeteinket! (Vö. Mk 3,22.21.31-35; Mt 10,37).

A rossz és a szenvedés. Isten „kiszolgált” minket ezeknek (Mk 9,31; 10,33). Talán azért, mert közömbös? Netán gonosz? A kísértés: ne bízunk Benne, Isten nem érdemli meg. A kísértés: ne járjunk az Átala mutatott úton.

Az emberi gondolatok és hagyományok. Mert eltakarják Isten gondolatait és szándékait, akár öntudatlanul (vö. Mt 16,22-23), akár tudatos mesterkedés révén (vö. Mk 7,13).

Vallásosság kereszténység helyett. A Hitvallás fölmondása a hitvalló élet helyett, a szentségekhez járulás a szent élet helyett, pénteki böjt a szegények támogatása helyett (vö. Mt 7,21; 21,28-31; 9,13; 23,23-24.25-26). – És a legkevésbé látványos, *a legravaszabb kísértés*:

Belefáradás a szeretet gyakorlásába. A szeretet gyakori hiábavalósága annak tulajdonképpeni szakítópróbája. „Úgy sem megoldás semmire!” „Úgyis hiábavaló!” „Csak illúzió!” Bizony: „A gonoszság növekedésével sok szívben kihűl a szeretet; de aki mindvégig (haláláig) kitart benne, az mentődik meg” (Mt 24,12-13). Csak a vég nélküli szeretet isteni, mondhatnánk úgy is: valódi szeretet; az, amely nem áll meg a jog, a szimpátia, a haszon – vagy éppen az eredményesség határán.

Ilyen és ezekhez hasonló kísértéseken, szakítópróbákon csak úgy tudunk úrrá lenni, ha Istenből merítünk erőt az imádságon keresztül: „Ne vígy minket kísértésbe – szabadíts meg a gonosztól!” (Persze nem ezt a formulát kell ismételtetnünk, hanem konkrét helyzeteket kell konkrét módon megbeszelnünk az Atyával.)

Végső összefoglalás. A Miatyánk azoknak az imája, akik számára Isten mindenkit feltétel nélkül szerető „Abba”; akiknek az a legfontosabb, hogy Isten átjárja őket; hogy Isten országa, a Szeretet országa megvalósuljon a Földön (és a Földön túl) azáltal, hogy mi megtesszük az Ő akarát; a Miatyánk azoknak az imája, akik kérik és veszik az ehhez szükséges szellemi kenyeret; kérik Isten bocsánatát a maguk bűneire és megbocsátanak az ellenük vétkezőknek; és akiknek az a legfontosabb, hogy minden kísértés, minden szakítópróba ellenére haláláig hűségesek maradjanak a szeretet útjához.

(1992)

JUHÁSZ MIKLÓS

RÓLATOK, MAGAMRÓL, MIRÓLUNK...

Nem elmélkedést, nem értekezést akarok írni, hanem vallomást. Rólatok, magamról, mirőlünk... Arról, hogy miért, miben, hogyan mondhatjuk magunkról: "mi"? Két házaspár, akiket egyébként rokon kapcsolat is összefűz, egy apáca, egy főiskolás, egy pap. Egy baráti kör. Hetenként három késő esti órát együtt olvasó, vitatkozó, feketekávézó és "pletykáló" társaság. Ezen túl - vagy inkább ezen innen? - emberileg, személynek szólóan is szeretik egymást. Frontátvonulások időkben persze kissé megmorogva egymást. Szociológiai háttérünket tíz gyermek, két iskolai osztály, laboratóriumi kutatás, egészségügyi raktári adminisztráció és egy nem-plébániai templom közössége adja. Munkaerkölcsre, tisztességükre, igazságosság-csúcsértékre, közéleti katolicizmusra nevelő szerzetesi iskolákból, szerzetesrendekből, kálvinista ihletésű családi körből, már az illegalitás idejében is kommunista édesapa mellől, cselédlányos, gyerekszobás polgári milióból, cserkészkedésből, rózsafüzér- társulatból, AC-s múltból, a lelkiismerete felett isteni tekintéllyel uralkodni akaró lelkiatyai vezetésből, patriarkális jellegű család-modellből, providás jellegű, liturgikus beállítottságú családtípusok-kal történt lelki és szellemi barátkozásokból...és nem is akarom folytatni hányféle (és egy-egy személyben persze keveredő, egymást átfedő, vagy időbelileg követő) szellemi-lelki miliókból jöttek, jöttünk.

És hol tartunk most? Van-e közös "mi"-profilunk? Egyek vagyunk abban, hogy keresztény hitünket akarjuk újra értelmezni; természetesen a tudatunkban, érzelmeinkben ma is elevenen ható múltunknak, szellemi-lelki háttérünknek megfelelően különböző mélységben. Van, aki szívesen ásna le egészen az alapokig, hogy onnét kiindulva építsen valami egészen újat. Van, aki megelégednék újszerű fogalmazásokkal. Mindegyikünknek tetszik az Isten= Szeretet megfogalmazás. Tetszik a szeretet-östény dinamizmusában kibontakozó belső isteni életről, ennek leghűbb földi lenyomatáról, a házasságról - közös olvasmányaink alapján - kialakított kép. Tetszik, hogy az erkölcsi csúcsérték a szeretet. Barátkozunk a szeretet konkretizálásával - adásban, szolgálatban, erő-nem alkalmazásban, illetve szegénységben, társadalmi

kicsiségben, üldözöttség béli. Barátkozunk, mert tudatunkat meghatározza létünk, mert előzményeinkben adott determináltságaink következtében egyikünk sincs ott társadalmilag, ahol egyébként lehetne. Egyfelől szívesen ideologizáljuk tehát társadalmi kicsiségünket, s mindazt, ami ebből következik. Másfelől szellemi-lelki, szociológiai előzményeinknek, tudatalatti irányulásainknak megfelelően "gondban" vagyunk az evilági országra irányuló felelősség, a közrend fenntartása, a tudományos kutatómunka sikere, az írói-költői ambíció, hivatás és családi kötöttség, hagyományos templomi ill. egyházközségi keretek fennmaradása miatt. Vitatkozva egymással, vitatkozva olvasmányaink szerzőivel. Bibliacentrikus szemléletünknek megfelelően persze végső, tekintélyként az evangéliumok Jézus ajkára adott nyilatkozatai szolgálnak. Értelmezésükben viszont már erősen hatna olvasmányaink szerzőinek kisarkításai a szeretet-csúcserték konkretizálásának céljából. Mindez szívós utóvédharcokban a - természetesen csak a társaság szemlélete szerinti - "hagyományos", "konzervatív", "dogmatikus" nézetekkel.

Elevenen él körünkben az Egyház nem-klerikális mivoltának tudata, azaz az egyetemes papság, a küldetés-továbbadás gondolata. "Pletyka-rovatunk" tematikája: gondjaink a "többiek" (= a klerikálisok) tekintetében. A "többiek" felé irányuló kritikáinkban hamarabb kialakul a "mi"-profilunk, mint befelé forduló tanulóköri munkánkban. Sokszor érezzük - problémázunk is róla eleget, hogy egyre inkább távolodunk azoktól, akikkel valamikor egyek voltunk. Ma úgy érezzük, nincsen mondanivalónk egymás számára; idegenek ők nekünk, idegenek vagyunk mi nekik.

Most szeretnék magamról vallani. Éppen a "mi" problémával kapcsolatban. Megvallom: tetszik nekem ez a sokszínűség. "Profi" vagyok ebben a közösségben, de éppen az a jó, hogy sem az én véleményem, sem olvasott szerzőink véleménye, nem az egyházi tanítóhivatal, nem az élő hagyomány tekintélyi erejével tükröződik tudatokban. Minden állítás, vélemény annyit ér, amennyit az érvei. A "mi"-profil kialakulása természetesen így lassúbb, de szervezesebb. Nagyon szomorú lennék, ha azt érezném, hogy az eddigi tekintélyek helyébe újak lépnének, ha olvasmányainkat, hozzáfűzött kommentárjaimat tekintélyi alapon dogmatizálnátok, vagy akár, ha közös megtárgyalás alapján fogadnánk el végérvényes "dogmatikus" definíciókat - amolyan kis-zsinat formájában. Vagy ha valami új liturgiát akarnánk a "mi" liturgiánkként baráti

társaságunkban. Ha valamiféle szektás ízű magatartásformákkal akarnánk közösséget építeni. Szóval: ha kritizálva az Egyház intézményesülését, a mi baráti körünk akarna intézményesülni, öncélúvá válni. Akár más, hasonló baráti körökkel kapcsolatot keresve... Személyünkre vonatkozólag kezdjük megérteni, mit jelent a kicsiség, a szolgálat. Úgy érzem ezt kell következetesen alkalmazni minden közösségre; magunkra, a miénkre is. Vallomásom most arra irányul, hogy áttételesen nagyon sokat valósítotok a küldetésből, de szerényen, háttérben maradva. Arra gondolok, hánszor beszéljük meg - akár előre, akár visszatekintve - veletek, gyerekeitekkel a vasárnapi igehirdetés (homília, elmélkedés) tematikáját, problematikáját. Szolgálat ez, a "többiek" szolgálata - ha áttételesen is.

És itt jön szóba a küldetés egy fontos problémája, amely feltétlenül egyik komponense a régi barátoktól eltávolodásunknak. A küldöttet valaki küldi. A küldött küldőjének mondanivalóját közvetíti. Az egyházi tanítóhivatal jelenlegi felfogása szerint, tehát a második vatikáni zsinat óta, a "laikus" küldetés többé nem lehet vitás. De mondanivalónk tartalmára vonatkozólag már fennáll a probléma. Amit legsajátosabb "mi" mondanivalónknak érzünk (átformálódásban lévő tudatunk tartalmi) az nincs benne a kortárs keresztény köztudatban. Amikor tudatátalakítást akarunk végezni a kortárs keresztények körében, kinek a küldetésében, kinek a nevében és megbízásából képviseljük tudatátalakítást célzó mondanivalónkat? A "hagyományos"-közkeletű, az "egyházias" felfogás nevében nem, és így - legalábbis pszichológiailag - nem érezhetjük magunkat a "hivatalos egyház" küldöttjeinek; és éppen a legsajátosabb "mi"-mondanivalók tekintetében nem. Akikhez küldöttek lennénk határozott bizalmatlanságot is éreznek: eretnokséget, szektásságot, egyházellenességet, rombolási, bontási szándékot szimatolnak. Mert "hitkételyt", "hitellenes kísértést" érez sok keresztény - főleg katolikus (!) - lelkiismeret minden problémafelvetésben. Vannak, akik társaságbeli illetlenséget éreznek minden vallást érintő kérdésselvetésben, társalgási témában; protestáns-keresztény, hívő-hitetlen, s egyéb irracionális érzékenységeket sértő "vallásvitákat" nyilván liberális hagyományaik alapján. Ha "marketing"-módszerű küldetésre vállalkoznánk (amitől persze mindannyiunknak borsószik a háta, nem utolsósorban pénzbeszedői jellege, vagy akárcsak ürügye miatt, no meg a szektás formája miatt is), még inkább felmerül a kinek a nevében történő küldetés kérdése.

Becsületességünk tiltja, hogy megmaradjunk annál a felületes "apostolkodás"-riál, amit esetleges legfejlettebb tudatú hivatalos egyházi küldőink is elképzelnék; de azt is tiltja, hogy küldőink háta megett olyan mélységekbe menjünk, amire nem küldtek minket.

Legtöbb lehetőséget a párbeszédre a nem "egyházias" beállítottságú, kellő értelmi szinttel rendelkező, becsületes emberek, a kereső típusok nyújtják, akik megszokták, hogy elfogulatlanul nézzenek szembe kérdésekkel. Náluk a "kinek a nevében történik a küldetés" kérdése fel sem merül. Nem képviseljük a hivatalos egyházat, amire nem is kíváncsiak. Az sem baj, ha nincs kifejeződött "mi"-véleményünk. Önmagunkat képviseljük, saját tudatunkat... ameddig eljutottunk újraértelmezésünkben, amit szervesen, ténylegesen magunkévá tettünk. Nem szervezetek véleményét igyekszünk torzításmentesen képviselni, hanem arról "vallunk", ami ténylegesen a mienk, ami ténylegesen bennünk él, minden melléktekintet nélkül, még a megnyerési szándékot is háttérben hagyva. Így nem kell félnünk attól, hogy úgy tekintenek minket, hogy végső fokon mégis csak a "hatalmi" egyház ügyeskedését, taktikázását szolgálja mondanivalónk, s mi is csak - talán tudattalan - "balekjai" vagyunk valamiféle klerikális taktikának.

Végső soron, annyiban vagyunk "mi", amennyiben szolgálni tudunk. Nem öncél a közösség. Nem is a közösség nevében vagyunk küldöttek. Saját belső meggyőződéseink elkötelezettjei vagyunk. S éppen ezért - talán mondanom sem kell - ez az "én" véleményem, nem biztos, hogy a tiétek is; tehát nem biztos, hogy "mi"-vélemény...

1972

KIRÁLY ÁRON

A BONCNOK MONOLÓGJA

Bálint kilökte maga előtt az ajtót és kilépett a kórház egyik vészkiáratán, amely a mellékudvarra nyílt. Az erős napsütéstől hunyorogni kezdett, így arcán még inkább láthatóvá váltak a ráncok, melyeket az elmúlt hét eseményei rajzoltak fiatal arcára. Kialvatlan szemeivel körbenézett az udvaron. A kórház falaival körbeölelt kis gazos terület, a kiszáradásnak indult gyér

cserje, a meghajlott tuja barnás ágaival, minden lehangelő látványuk ellenére, kis megnyugvást adtak meggyötört lelkének. Végre egy kis természetes zöld szín, és nem a kórház nyomasztó, rideg fehérsége. Beleszipantott a levegőbe, hogy végre ne csak a fertőtlenítőszeres, gumikesztyűk, gyógyszerek, és a kórtermek áporodott szagát érezze, hanem a friss, betegetől, és a munkatársaktól mentes levegőt. Egy pillanatig érezte is a várva várt frissességet, de az orrát ingerelni kezdte egy oda nem illő szag... a dohányfüst. Dühös tekintete körbenézett, keresve a füst eredetét. Az ajtó melletti árnyékban, fálnak dőlve a kórboncnok alakja bújt meg. A hosszú, fekete kabát kigombolva lógott a vékony férfin, fehér inge félig volt betúrve, sötét nyakkendője kiengedve lengett a nyakán. Haja kócosan lengett jobbra, balra, egy-egy tincs a homlokára hajlott. A csontos, kissé beesett arc Bálint felé fordult, szemei érdektelenül meredtek a mentős ingerült arcába.

-Helló!- köszönt végtelen egykedvűen, majd keskeny, élesen metszett ajkaihoz emelte cigarettáját és nagyot szippantott belőle.

Bálint viszonzta a köszönést hasonló hangvétellel, majd csalódottan megfordult, hogy visszamenjen a kórházba. Ideges volt, magányra, nyugalomra vágyott néhány perc erejéig, de úgy tűnik ez sem adatott meg. Épp hogy a kilincshez nyúlt, ismét megszólalt a mély, karcos hang;

-Szar napod van, mi? Kérsz egy cigit? Az utolsó kérdést furcsán, megnyugtató hangsúllyal tette fel, mintha csak egy apuka kérdezné az iskolában megbántott fiától, hogy kér-e két gombóccal a kedvenc fagyijából, vigasztalás képen.

A mentőtiszt meglepődve nézett rá. Hirtelen gyermeki bizalmat érzett a rossz pletykák ellenére. A doktorról különös megjegyzések terjengtek a kórházi dolgozók között, miszerint örült, embergyűlölő, aki tiszteletlen mind az élőkkel, mind a holtakkal, akik boncasztalára kerülnek. Bálint becsukta az ajtót, és odalépett a cigarettásdobozt nyújtó rideg külsejű kórboncnokhoz. Kihúzott egy szálat a dobozból, ajkai közé biggyesztette, és a doktor kezében fellobbanó öngyújtó lángjába tartotta a végét. Mélyet szívott a sístergő dohányból, tüdejét átjárta a mérgező, de akkor, abban a percben nagyon jóleső füst, majd könnyed érzéssel kifújta.

-Köszönöm!- mondta némi mosollyal a szája szélén.

-Nincs mit! Amilyen haragosan jöttél ki, gondoltam jól esne.

- Mondjuk épp friss levegőre vágytam, de amikor a cigiről kérdezett, megkívántam. Pedig ritkán dohányzom.

- Ne magázz légszsi', nem vagyok még ötven sem. Nagyjából új vagy ugye? Csak mert nem emlékszem, hogy láttalak volna.

- Négy hónapja vagyok itt mentőtiszt.

- Igen, látom a szereléseden. Nem nagyon vagyok kapcsolatban a kórház ezen részével, de sejtettem, hogy újonc vagy. Most végeztél?

- Ja, két hónap a diploma után és felvettek. Ez az első igazi melóm a szakmában.

- Na, akkor beleugrottál a mélyvízbe. Nem egyszerű az első pár hónap. Eléggé megviselnek látszol, de ez teljesen természetes. Majd jobb lesz.

- Tudom. Csak... - de nem akarta folytatni. Elmélázva beleszívott a cigarettájába, oldalra nézett a gondozatlan cserjékre.

- Ja, egyébként Iván vagyok, patológus.- és kezet nyújtott.

- Bálint, és igen, tudom ki Ön... vagyis, hogy ki vagy.

- Csak nem hallottál rólam valami szépet?- és gúnyosan elhúzta a száját. Mindenkiről mennek itt a pletykák, a legtöbbje mondjuk igaz is. Ha itt dolgozol majd pár évet, akkor te is kapsz valami megbélyegzést.

Bálint kissé megjátszott nemtörődömséggel vállat vont.

- Nem érdekel, ki mit gondol a másik emberről a háta mögött. Le merem fogadni, már engem is utál valamelyik kolléga, és kitergeti elítélteit másnak. Vagy ha nem is utál, de eljár a szája bizonyos dolgokról, anélkül, hogy velem megbeszélne.

A kórboncnok közönyös arckifejezéssel megkocogtatta cigarettáját, majd az érdeklődés teljes hiányában Bálindra nézett.

- Volt valami balhé? Összeakadtál valakivel a mentőkocsiban, vagy mi?

- Nem, semmi összetűzés nem volt még, csak újonc vagyok és bele kell szoknom a melóba. Ennyi az egész- majd kissé szégyenlős hangon folytatta- még megviselnek olyan dolgok, melyek a többieket nem. De ez majd megváltozik.

- Ja, értem. Volt valami megrázó eseted?

Bálint hosszan pislogott egyet; agyában újra felvillantak annak a balesetnek a képei, ami akkor, és

ott megváltoztatott valamit benne. Egy pillanatra hallotta a sziréna hangját, érezte az égett gumiszagot, a dermesztő és nyomasztó érzést, amikor az összetört autóhoz kellett lépnie... Kitérőnemenetlen emlékek, amelyeket sosem fog elfelejteni.

- Igen. Egy hete mi mentünk ki ahhoz a karambolhoz, ahol a teherautó belement a személykocsiba, és meghalt a benne utazó család; az anya, az apa... és a kisgyerek...

Az utolsó szó alig hallhatóan hagyta el a száját. Bálint egyből érezte, hogy hibát követett el, mert gyengének mutatkozott az idegen doktor előtt. Gyengének, mint egy igazi katonai újonc, akit a kiképző tisztje kigúnyolhat majd érzélgős viselkedése miatt. De a kórboncnok faarccal szívta cigarettáját.

- Hallottam az esetet. A teherautós volt a hibás, de ő is meghalt itt a kórházban. Jobb is neki, egy család volt a számláján.

A doktor mélázva merengett a napfény felé, arcán a ráncok elsimultak, a rideg arc mintha felmelegedett volna.. Cigarettája végéről lepöccintette a hamut, szemével Bálint tekintetét kezdte fürkészni.

- Gondolom a gyerek halála nem hagy nyugodni. Egy gyermek holtteste a tapasztalt mentőt is megrázza, nemhogy egy újoncot. Meg, ha jól tudom, eléggé brutális állapotban voltak a testek.

A fiatal mentős arcizma megrándult. Nem akart a holttestekre gondolni, már, ha lehet azokat testeknek nevezni. Felvillant előtte az a borús őszi délután, ami egész nyugalmasnak indult. Mindössze egy 84 éves nénit kellett bevinni az ügyeletre enyhe szívproblémák miatt. Ezután két társával egy félreeső parkolóban iszogatta ebéd utáni kávéját, az ottani kis büfében. A hétvégi programok tervezgetésébe és a perverz viccek forgatagába egyszer csak beleszólt a szolgálati rádió. Tudva, hogy vége a délutáni sziesztának egykedvűen tudomásul vették az autópályán lezajlott balesetet, amiről akkor még igen hiányos információt kaptak. A szirénát bekapcsolva, megtörték a délutáni csendet. A megkülönböztető lámpák pedig ontották kéken-pirosan villogó jeleiket. A rádióból percenként kapták az újabb helyzetjelentést, miszerint egy kamion frontálisan ütközött egy személygépjárművel, és hogy a helyszínt már biztosítják a rendőrök. Bálint egyre aggodalmasabb lett, amikor a diszpécser bement, hogy valószínű, három halálesetről van szó, és egy súlyos sérültről. Kicsivel később megtudták, hogy rajtuk kívül már egy rohamkocsi, illetve egy tűzoltó is ott van a balesetnél. A bizonytalanságot tragikus tények váltották fel. A mentőautó előtt szabaddá vált az út, két piros lámpán való áthajtás után láthatóvá vált az autópálya felhajtója. Felérve a pályára már látszódtott a kocsisor, a sok

báméskodó sofőrrel, akik mind a baleset helyszínéről terjedő szürke füstoszlopot kémlelték... Bálint agyába villámként csapott az a pillanat, amikor a tűzoltók által felfeszített autóhoz kellett lépnie, és amikor meglátta az alig két éves gyermek maradványait a minden oldalról összeroncsolódott karosszéria között. Egy vérellátott, kék ruhadarab lógott az ülésen, amelyen apró, vidám mesefigurák táncoltak. Kissé be kellett hajolnia, hogy elérje a biztonsági öv csatját, ami még mindig tartotta azt a valamit, ami nemrég még egy emberi lény, egy élő kisgyermek volt. A tömény vérszagban lenyomta a gombot, az öv kikapcsolódott és a torz kis test összeomlott a gyerekülésben. Egyben nem is lehetett kiemelni. A leszakadt kezeket, a betört mellkast csak a véráztatta ruhafoszványok tartották egyben. Egyenként kezdte kiemelni. Lassan, óvatosan, mintha a gyermek maradványainak számítana bármit is a gyengédség. A kis fejecske szinte belesimult a kesztyűs tenyerébe. Puha arca itt ott felnyílt, a bal szája szélét felhasította az ütközéskor széthasadt hátsó ajtó. Állcsontja kifordult a helyéről, így szája rémisztően nagy ürként tátongott. Apró kis orra belepasszírozódott az orrüregébe, a szinte már fekete masszából csak a meredező csontok és porcok fehérsége tűnt ki. Szelíd szöke haját befeketítette a ráfröccsenő vér, amely lehetett akár az anyjé is, aki előtte, az anyósülésben halt meg. Bal szeme dermedt kocsonyaként csüngött szemhéja alól, a jobboldali szemgolyó üvegesen meredt előre. Talán még látta az ütközés pillanatát, talán hallotta a csattanást. Bálint reménykedett benne, hogy nem. Hátha éppen aludt? Bálint remélte, hogy hátha anyja mosolyát látta utoljára, és szülei kedves hangja volt az utolsó számára ebből a földi világból. Remélte, hogy nem érezte sokáig a fájdalmat. Bárcsak remélhette volna, hogy ez az egész nem történt meg... A baleset helyszínén a tűzoltók épp a kigyulladt kamiont oltották, a vízgőz beterítette az út szélén fekvő kamionost, akit a sürgősségi mentősök próbáltak stabilizálni. Mindenki sietett, mindenki dolgozott, senki nem állt meg... csak ő állt, kezében tartva a gyermek maradványait miközben megbabonázva elveszett a kék szem végtelenségében. Megszűnt körülötte a világ...

- Hát... eléggé- csak ennyit tudott kinyögni.

Megnyugvást remélve hatalmasat szívott a cigarettából. A kórboncnok megértően nézte a megrendült kollégát, és megértően hozzátette:

- Ne emészd magad. Még jó ideig kísértetni fog az emlék, de ez nem a gyengeségedet mutatja, csak azt, hogy még érző ember vagy. Még a szíveden viseled mások sorsát, még érdekel, mi történik az emberekkel. Még megrendít a tragédia, de egy idő után már egyre kevésbé fog megrendíteni. Egy idő után már csak a munkát fogod látni az emberek helyett. A szenvedő betegek megoldandó feladatokká válnak, a halált csak

egy esetleges kimenetelnek fogod tekinteni, és nem tragédiának. Aki túl gyakran találkozik mások szenvedésével, az lassan immunissá válik rá. Aki napi szinten találkozik a halállal, az megszokja. Az idő múlásával, és a gyarapodó tapasztalatokkal egyre jobban erősödik a feladatra és nem a sérült, beteg személyekre figyelés. Elérsz majd egy szintre, amikor a halálesetek szinte annyit fognak jelenteni számadra, mint a megszokott, hétköznapi dolgok. Tudomásul veszed, de nem fognak meghatni.

Rövidülő cigarettája már lassan a szűrőt égette, így egy utolsó slukk után elnyomta a fémkuka tetején. Megnyalta szája szélét, majd felnézett az égre.

- Tudod, sok halált láttam. Számtalan holttestet boncoltam, pár hetes csecsemőtől kezdve az aggastyán matuzsálemig. Az életükről keveset tudtam, de a halálukról minden részletet. Volt, aki szörnyű körülmények között, rettegve halt meg, volt, aki végtelen nyugalommal hagyta el ezt a porfészket. Voltak, akik nagyon hosszan szenvedtek, másoknak váratlanul, egy nem várt pillanatban jött el az ideje. De végül mind az asztalomra kerültek. Rengeteg extrém esettel találkoztam, az ember nem is gondolná, hogy ennyiféle arca van a halálnak. Számtalan brutális gyilkosság, szörnyű balesetek, ritka betegségek áldozatai. Volt nem egy olyan munka, ami után nehezen aludtam el, vagy amelyik napokig nem hagyott nyugodni. De már nincs ilyen, már talán nem is lesz hasonló esetem. És tudod miért? Megtanultam, hogy valami különleges dolog a halál. Az élet utolsó és magasztos jelensége.

Bálint homlokát végigszántották a barázdák, szeme kikerekedett. Hogy is lehet ilyet mondani, hogy is lehet magasztos egy gyermek szörnyű halála? Neki, mint mentősnek, az a feladata, hogy megakadályozza mások halálát, nem pedig gyönyörködni benne. Sok szó illik a halálra, de a magasztos, az pont nem.

A kórboncnok észrevette Bálint ösztönös reakcióját, kissé el is mosolyodott a teljes értetlenséget sugárzó arcot látva. Zsebébe nyúlt, előhúzta a cigarettásdobozt, majd rágyújtott egy új szálra.

- Nem olyan istentelen gondolat ez. A halállal minden megszűnik; minden bánat, minden kín, minden földi alantasság. Egy tökéletes befejezése egy tökéletes, vagy épp egy tökéletlen történetnek. Bármilyen életet is élt az adott személy, a végeredmény ugyan az. Megszületünk, éljük az életünket a világ, és a saját törvényeink szerint. Hol boldogan, hol szenvedve, hol várjuk az épp zajló történések végét, hol meg azon ábrándozunk bár tartana örökké az a különleges pillanat, amibe éppen belecsöppentünk, és amit oly nehezen tudunk átélni. Az ember sajnos hajlamos arra,

hogy a legszebb pillanatok csak utólag tudja igazán értékelni. A pillanat varázsa abban mutatkozik meg, hogy a múlt köpenyébe burkolva újraértékeljük, és mint emléket újraéljük, és így sokkal átfogóbb képet kapunk arról, mi is történt valójában. Ezért van az, amikor sok, az akkori pillanatban kellemetlen emlék később egy vidám emlékké növekszik. Mert az ember sosem tud igazán a jelenben élni, bármennyit is mondogatják, hogy ez lenne a helyes. A mi fajunk gondolkodik, folyton a jövőn agyal, a következő lépésen, és amikor megtette azt, akkor tudatosan benne igazán, hogy megtette. Nézzük meg az állatokat, a kutyákat például; milyen egyszerű is nekik örömet szerezni! Hiszen az állatok sokkal inkább élnek a jelenben, mint mi. Nem terveznek előre olyan nagymértékben, mint mi. Ők biztonságban érzik magukat, ha az adott pillanatban elegendő élelmük van. Mi apokalipszisről beszélünk, ha a boltok megszűnnek, ha nincs áram, ha elfogy a benzin, ha megszűnik számunkra az oly kényelmes, magunk alkotta humán-világ. Az öntudat létrehozta a tudattalan jelent. A gondolkodásunk miatt képtelenek vagyunk igazán boldog életet élni. Túl sok problémát, akadályt teremtettünk magunknak. A tudatunk megalkotta a civilizációt, amely megalkotta a krónikus boldogtalanságot, a betegségek különféle változatát, az ember-ember ellentétet. A kényelmi újítások mellékhatása az egészség-károsodás, beleértve a pszichés és biológiai egészséget. Eltávolodtunk a jelen élvezetétől, a gyermeki egyszerűség boldogságától. Minél okosabbak leszünk, annál boldogtalanabbak, mert túl sok minden fog lekötni minket és fogja elvonni a figyelmünket a jelen boldogságától. Az öntudat legnagyobb átka ez: az önmagunk kreálta törvényekbe belegabalyodva megfelelni az érkező jövőnek, miközben siránkozunk azért, hogy képtelenek vagyunk élvezni a jelen, és persze csak a múltunkból tudunk ihletet, tapasztalatot meríteni, amit ugyan így építettünk fel. Összesítve: az ember bele van zárva az öntudat-börtönébe. Ez egy olyan börtön, ahol én vagyok a rab és én vagyok a fogva tartó is, a személyiségem gátlásai pedig a börtön rácsai. Ennek az egész rabságnak a testünk adja a tökéletes kényszerzubbonyt. Az ember – a legtöbb kultúra szerint- biológiai, szellemi, és lelki lény. A biológiai részünk kéz a kézben jár a szellemi részünkkel, hiszen az agyunk, ami létrehozza a szellemi részünket biológiai alapokon működő rendszer, amely olyan magasságokba tört, hogy öntudatot fejlesztett ki. A lelki részünk már zavaros, ide kapcsolódnak a vallások misztériumai. Pontos meghatározás még nem született arról, hogy van-e ténylegesen lelke az embernek. Ez talán csak egy olyan területe, egy olyan zsákutcája az emberi létnek, amire még nincs tudományos magyarázat, így csak elméleti szinten tudjuk vizsgálni. Ha mégis van, ha mégis létezik lélek, amit jelenleg nem tudunk leírni és definiálni fizikai,

biológiai, kémiai törvényekkel, csak is elméleti tudományokkal, akkor beszélhetünk igazán a halál csodálatos jelenségéről. A halál- minden szakaszában- valóban nem egy szép dolog; leállnak a szervek, megszűnnek a felépítő folyamatok, minden egyes kis sejtben kialszik az élet, és a test, mint a felhevült gép a kikapcsolás után szépen lassan kihűl. Majd az egészet elkezdi felzabálni az enyészet, ezt a csodálatos biológiai művet, amelyet az évek alatt folyamatosan épített, javított, fejlesztett az élet. Orrfacsaró bűzt árasztva felismerhetetlenné rohadunk el, egyszerű baktériumok és férgek táplálékként. Minden kis emlék, nyom, amit a testünkön hordoztunk semmivé lesz... molekulárisan szétszóródunk.

A távolból egy mentő szirénázva közeledett a kórház felé. A kis mellékkertből nem lehetett látni, de Bálint tudta, hogy most fordul be a sürgősségi osztály bejáratához. Lehet egyszerű sérült, lehet, hogy az életéért küzdenek a munkatársak... valaki életében tragikus esemény, de nekik, az egészségügy szolgálattevőinek mindennapi esemény. A kórboncnok mintha meg sem hallotta volna a veszélyt jelző hangot, tovább folytatta kiselőadását:

-Érdekes lényé vált az ember, amikor öntudata kifejlődött az evolúció során. Már akkor feltette a legnagyobb kérdést, ami azóta megválaszolatlan fajunk számára: mi lesz a halál után? A kérdés még több kérdést szült, és mivel nem volt biztos válasz, ezért a sok kérdőjel helyére különféle elméletet, fantáziából gondolkodásból, vágyból állított válasz kísérleteket tett és tesz az ember. Az elméletekből hit alakult ki, a hit pedig vallásokat épített fel. A vallások mind tévedhetetlen állításokként hirdetik a maguk válaszait. Szent kísérletként próbálják tisztázni az élet és a halál viszonyát. Az embernek szüksége van rá, hogy a megválaszolatlan kérdésekre választ adjon, legyen az vallási eredetű vagy személyes. A megválaszolhatatlan kérdésekre pedig mindenki felépíti a saját elméletét a világgal kapcsolatban és megteremti az individuális valóságát. Kitaláltuk, hogy kell valami, ami várjon ránk odaát, hogy nem csak ez az életállapot, vagy pontosabban tudatállapot létezik. És talán az igazság közelében sem járunk az elméleteinkkel, és talán nincs is semmi folytatás a halál után, de én bevallom, inkább hiszek egy éltető, és motiváló lehetőségben, mint egy reménytelen életfilozófiában. Ha én is kiterülök egyszer, és nem lesz „semmi” a halálom után, semmi örök élet, vagy semmi olyan jellegű valóság, amiről a vallások mesélnek, akkor már úgy is mindegy, és akkor már úgy sem fog zavarni. De abban a tudatban akarok élni, hogy ez az élet nem a teljes kép, csak egy apró részlet a végtelen vásznon, amelyet részben én, részben

egy talán magasabb tudatállapotú lény festett, és fest még most is, folyamatosan. Engem motivál ez a tudat, és egyben tart, amíg élek. Sok halott tekintetet láttam, sok befejezett élettörténet prologusára tettem pontot. Leélték az életüket, akár szép volt, akár nem. De küzdöttek a halál ellen, hiszen az ismeretlentől mindenki fél. Sok beteg évekig szenvedett, a saját testük egy igazi kínozóbörtönné vált. Fájt nekik az életben maradás, mégis maradni akartak. Amikor megkérdezzük engem arról, vajon fájni fog-e a halál, én azt szoktam válaszolni, hogy az élet fáj, a halál nem. Hiszen a szenvedés, amit át kell élni, az az élet része. A haldoklás az élethez tartozik, mivel a szervezetünk még működik. A halál pillanatában megszűnik a fájdalom, megszűnik a kín, megszűnik az élethez való ragaszkodás. Kisimul az arc, ellazulnak a görcsös izmok. Képzeld csak el, milyen szabadság lehet ez! Megszabadulunk a biológiai korlátoktól. Elengedjük ezt az életet. Ez az érzékeny gépezet, amiben élünk, és amit oly egyszerű tönkre tenni, a végén szétesik, és többé nem láncol a földi valósághoz. Képzeld el azt az állapotot, amikor úgy működik az öntudatod, hogy nem zavarják a földi problémák, nem kötik gúzsba a test gyengeségei, korlátai. Szerintem abban a pillanatban fogjuk majd fel, mik is vagyunk valójában, és abban a pillanatban ismerjük majd el, hogy milyen börtönben kellett raboskodnunk egy életen át. Mintha ez az élet olyan folyamat lenne csak, akár az embrionális fejlődés. Egy magzatnak születésig az anyaméh a valóság. Addig teljesen jól és békében éldegél ott benn. De a születés már fájdalmas, egy iszonyatos félelem számára... Kapu, egy ismeretlen, új világba. Miért ne lehetne ilyen a halál is? Akár egy második születés, amitől rettegünk, és ami befolyásolja egész életünk megélését, de szükségszerű. Eszerint életünk csak olyan fejlődési szakasz, amin át kell esnie minden léleknek, hogy folytatni tudja egyéni fejlődését, ami egy univerzális, több lépcsős rendszer. Egy másik példával mondva; az emberi létezést úgy tudom elképzelni, mint a hernyók egyedfejlődését, metamorfózisát. Pete, hernyó, báb, lepke... négy teljesen más biológiai test, ami mégis egy állat fejlődésében van jelen. A hernyó, mint egy földhöz ragadt, sokak szerint ocsmány állat, ami felzabálja a leveleket, lassú és féregszerű. Viszont elérkezik a báb-állapot, amikor régi teste átalakul egy teljesen más létformába. A hernyóállapotú szerveit lebontja, hogy majd a bábból kikelve egy gyönyörű lepke legyen, ami már nem földhöz ragadt, hanem virágok nektárját issza, és elrugaszkodva a talajtól repülni képes. A teljes és tökéletes átalakulás. Talán a mi, jelenlegi életünk is olyan, mint a hernyó átalakulásra hivatott állapota.

Földhöz ragadtak, repülni képtelenek vagyunk, úgy is mondhatjuk, hogy alantasabb létformát folytatunk. De eljön a bábállapot, a halál. Amikor lebontódunk, és újjászületünk egy teljesen más lélekállapotba. Talán nem is kéne sajnálnunk a halottakat, hiszen a megszületett csecsemőket sem sajnáljuk. Túlélték a születést és immár elkezdhetik a további fejlődésüket. De persze, mivel az emberben működik a túlélési mechanizmus, az élni akarás, ezért képtelen így gondolkodni. Senki sem akarja, hogy meghaljanak a szerettei, mert akkor hiányt fog érezni. Nem is feltétlen az elhunytat sajnáljuk, hanem magunkat, mert hiányzik nekünk. Talán önzés is ez, de egyértelmű, és kézenfekvő emberi reakció. Amit nem tudunk megtagadni, mert belénk van kódolva, hogy az élet szent, és élni kell.

A kórboncnok a második cigaretta végéhez ért. Még egy utolsót szívott belőle, majd azt is a többi elnyomott csikk közé dobta. Ellépett a faltól, betúrte kilógó ingét, majd Bálint arcára nézett.

- Na... régen nem beszéltem ennyit... Ideje visszamennem, bár az én „pácienseim” megvárnak... Örülök, hogy megismertelek Bálint, még látjuk egymást! - biccentett, majd kitérte az ajtót és eltűnt a kórház labirintusában.

A fiatal mentős szótlánul állt. A doktor beszéde közben meg se szólalt, a cigijébe is alig szívott. Lekötötte figyelmét a gondolatok és vallomások zuhataga. De amilyen hirtelen elkezdődött az eszmefuttatás, olyan hamar véget is ért. Bálint tétlenül hallgatta végig a furcsa összefüggéseket, a még furcsább érvelésekkel. Még ha tudott is volna hozzászólni a témához, akkor sem tette volna meg, mert nem akarta megszakítani a folyamatot. Nem akarta félbe szakítani azt a filozófiát, amit egy olyan ember épített fel magának, aki nap, mint nap idegenek halálát látja, aki igazán tudja, hogy mennyire halandó az emberi lény. Tudja, hogy mennyire hajszálon függ egy ember élete, tudja, hogy egy apró hiba véget vethet egy egész életnek. Volt min elgondolkodnia. Ha nem is értett egyet minden részletével, valahogy a nagy kérdések ellenére is elfogta őt a nyugalom. Nyugalom, vagy inkább békeesség? Érezte, hogy jobb kedvvel fog visszatérni a vészkijáraton keresztül a kórház valóságába, jobb kedvvel, mint ahogy kilépett onnan. Lepillantott az ujjai között csüngő rövidke cigarettára; épp még egy slukkra elegendő. Egy nyugodt mozdulattal szájához emelte a csikket és elnyújtotta, sóhajnak is beillően magába szívta a füstöt, majd csukott szemmel kifújta. A kórboncnok csikkjei mellé dobta a magáét. Érezte, hogy visszatérhet ismét a

munkájához, a kollégáihoz, a sérültekhez, a betegekhez. Az élőkhoz.

GROMON ANDRÁS

„ISTEN ORSZÁGA”:

BENNÜNK VAN? KÖZTÜNK VAN?

RAJTUNK ÁLL VAGY BUKIK!

LK 17,20-21 HELYES FORDÍTÁSA

Amikor a farizeusok megkérdezték tőle, mikor jön el Isten országa, így válaszolt nekik: „*Isten országa nem kiszámítható módon jön el, (21) és azt sem fogják mondani: »Íme, itt!« vagy »Ott [van]!«, mert íme, Isten országa rajtatok áll vagy bukik!*”

Isten országa eljövételének időpontja a kor judaizmusának és apokaliptikájának egyik központi kérdése volt (vö. Mk 13. f.), és buzgón kutatták azokat a jeleket, amelyek alapján úgy vélték, rögzíthetik az időpontot.

A „nem kiszámítható módon” kifejezés görög eredetijét (*uk ... meta paratérészeósz*) szó szerint úgy kellene fordítani, hogy „nem szemmel láthatóan, nem megfigyelhetően, nem észrevehető módon”; csakhogy a *paratérésisz* a *paraterein* igéből ered, amely azt jelenti: *közvetett* módon megfigyelni valamit (vö. Lk 20,20-at Mk 12,13-mal!), tüneteket megvizsgálni, különösen olyankor, amikor a megismerni kívánt tárgyról lehetetlen is közvetlen tapasztalatot szerezni. (A *paratérésisz* szót elsősorban a csillagászatban, időjárás-előrejelzésben, horoszkópkészítésben használták.) Ilyen, közvetlenül nem megfigyelhető valóság a jövő is, amelyről a farizeusok érdeklődnek. Mivel a kérdés az idővel kapcsolatos, és válaszában első harmadában (20b v.) Jézus ezt az érdeklődést utasítja el, a „nem kiszámítható” fordítás felel meg a tényleges tartalomnak (a bekezdés elején említettek ugyanis *térbeli* képzetársításokat keltenek).

Jézus azonban nemcsak az időmeghatározásra irányuló kérdést utasítja el, hanem válaszában második harmadában (21a v.) – kérdés nélkül – az Isten országa eljövételének-megvalósulásának helyével kapcsolatos találgatásokat is. Ezek egyrészt *látványos csodák*, csodajelek várásával függték össze, gondolván, hogy a csodákban „helyileg rögzíthető” Isten működése, „Isten országa” (vö. Mk 4,26-28; 8,11-12; Lk 11,29), másrészt a várakozás *politikai* formáját jelentették, amennyiben

Izrael messiási országának megvalósulását értették „Isten országán” (vö. Mk 10,37; Lk 19,11; ApCsel 1,6).

A két negatív válasz hatásos előkészítése után Jézus válaszában harmadik harmada (21b v.) adja meg a pozitív feleletet: „Rajtatok áll vagy bukik!”

A „rajtatok áll vagy bukik” az eredetiben: *entosz hümon esztin*. Itt, az *entosz* előjárószo *helyes értelmezésében* rejlik az egyik kulcs Jézus válaszához. A nehézséget egyfelől az okozza, hogy az *entosz*-nak három, egészen különböző jelentése van, másrészt az, hogy – az egyértelmű Mt 23,26-on kívül – az egész Újszövetségben csak itt fordul elő, s így lehetetlen összevetések alapján megadni a jelentését.

Elvileg lehetne az *entosz* „*-ban, -ben*” jelentését alkalmazni: „(Isten országa) bennetek van” – ezt azonban Lukács könnyedén és egyértelműen kifejezhetné volna az ilyen értelmű *en* előjárószóval.

Ugyanez vonatkozik az *entosz* „*között*” jelentésére: „(Isten országa) köztetek van” – csakhogy ennek kifejezésére Lukács mindig az *en meszó hümon* kifejezést használja evangéliumában és az Apostolok cselekedeteiben egyaránt, ld. Lk 2,46; 24,36; ApCsel 1,15; 6,15; 27,21 – és különösen Lk 22,27 meg ApCsel 2,22. (Olykor látszólag az *en*-t is használja ebben az értelemben, de alaposabb megfigyelés után látszik, hogy ilyenkor *nem helyhatározói* „között, körében”, hanem „közül” jelentésről [Lk 7,28], vagy személyek egymással kapcsolatos viszonyáról [Lk 22,24], vagy bizonyos magatartásáról van szó [Lk 22,26: „köztetek...” = „ti...” – ez különösen 22,27-tel szembeállítva világos].)

Marad az *entosz* harmadik jelentése: „*valakinek a hatókörében*, hatósugarában, kartávolságában, hatalmi területén, rendelkezési területén belül, befolyási övezetében”. Persze ha ez csak fizikai közelséget akarna itt kifejezni, akkor egyrészt gyakorlatilag azonos lenne az *en meszó* jelentésével, másrészt mégiscsak „statikus”, azaz helyhatározói értelmű választ adna a farizeusok kérdésére, holott azt Jézus már elutasította a 21. v. első felében. Így aztán csak az *entosz* „dinamikus” alkalmazásáról lehet szó (ami ráadásul harmóniában is van a megoldás másik kulcsával, ld. alább): „a ti hatókörötökben van, ti rendelkeztek velem”, azaz: „töletek, a ti akaratotoktól és tetteitektől függ, rajtatok áll”, vagy valóban dinamikus megfogalmazásban: „rajtatok múlik”, s még inkább: „rajtatok fordul” (ahogyan az egyházatyák közül Tertullianus is értelmezte).

Az *entosz hümon esztin* jelentésének tisztázása után már nem nehéz felismerni Jézus válaszában másik kulcsát (amaz nélkül lehetetlen is lenne), vagyis azt, hogy itt is „*az apokaliptikából a morálba való átkapcsolással*” van dolgunk, ahogyan Lk 13,23-24-ben vagy Mk 13,4,9-ben és Mk 13,28-29-ben is, csak

most a legmagasabb szintű elvi megfogalmazásban. Nevezetesen: Miután Jézus elutasította az Isten országa eljövételének idejével és helyével kapcsolatos apokaliptikus találgatásokat, rámutat arra, hogy nem mástól (azaz Istentől) kell várnunk, hanem „*tőlünk függ*”, „*rajtunk fordul*”, vagy még világosabban: „*rajtunk áll vagy bukik*” Isten országának „létrejötté, kibontakozása, megvalósulása” (némileg a mondanivaló szándékával ellentétesen fogalmazva: *rajtunk fordul* a „mikor” és a „hol”, illetve a „bennünk” és a „közöttünk” egyaránt).

Ez a „rajtunk áll vagy bukik” egyaránt jelenti Isten – Jézus által *felkínált* – országának „egyszerű” *elfogadását, befogadását* (ld. Mk 10,14-15) **és** az érte végbevitt, *élet-halál harc intenzitású erőfeszítéseket* („agonizálást”: Lk 13,24), a szükség szerinti „láblevágást” (Mk 9,45) és keresztfölvételt (Mk 8,34).

(Tágabb értelemben erről van szó már Jézus „első mondatában” is [Mk 1,15]: „Elérkezett, *egészen közel van* már Isten országa – *változtassátok meg* gondolkodásotokat és életeteket!”; de ld. még Lk 12,54-56-ot is, amelynek az üzenete: „*általam karnyújtásnyi közelségbe került* hozzátok Isten országa” – amit értelemszerűen így egészíthetnénk ki: „már csak meg kell térnetek, hogy meg is valósuljon”.)

Felvetődhet a kérdés: Miért nem találkozunk ezzel az értelmezéssel *egyetlen* fordításban sem? A kézenfekvőnek tűnő válasz: A teológusok számára ez azonos lenne az „önmegváltással”, amit teológiájuk – „ideológiai szemüvegük” és „szemellenzőjük” – minden formában és minden mértékben eleve kizár.

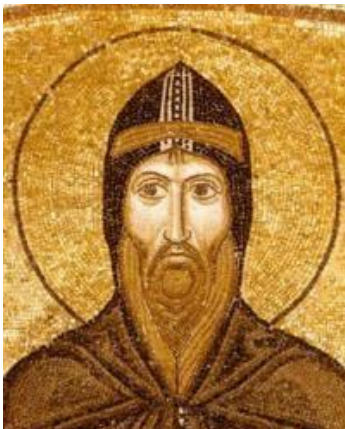
Forrás:

A. Rüstow: ENTOC YMON ECTIN, ZNW, 1960

Az *entosz*-t (ezen a helyen) Rüstow-hoz hasonló értelemben fogja fel két másik szerző is:

C. H. Roberts: The Kingdom of Heaven, HTR 41, 1948

C. H. Dodd: The Parables of the Kingdom, New York, 1961

MIKLOVICZNÉ PANNI

A CSENDRE HANGOLÓDÁS

Jézus Krisztus! Áldd meg a délutánunkat, hogy megnyitva szívünket/lelkünket, befogadói, megtapasztalói lehessünk isteni jelenlétednek.

Egy ünnep belső átélése hozhat az ember életében új gondolatokat, új érzéseket, új akarati impulzusokat, és minden ünnepnek vannak kérdései is. A karácsony pl. azt kérdezi tőlem, hogy minek kell megszületnie bennem. A Húsvét azt kérdezi, hogy milyen önző vágyamnak, tulajdonságomnak kell keresztre feszülnie bennem ahhoz, hogy valamilyen lélek vagy életterület feltámadhasson bennem. A lelki gyakorlat is ünnep, mely hozhat bennem új gondolatokat, új érzéseket és új akarati impulzusokat. És kérdései is vannak. Mivel lelki gyakorlat, jogos a kérdés: Mire vágyokozik a lelkem/szemem? Mit kellene gyakorolni, erősíteni, hogy a lelkemben lévő belső forrás energiával lásson el a nehéz napokon is.

Talán épp a belső csend megtalálása, az Úrral való találkozás átélése az, ami hiányzik a lelkemnek? A szívünk/lelkünk vágyik az Úrral való találkozásra, ez a csendünk célja. Sokszor tapasztaljuk, hogy ez a találkozás nem történik meg, bármennyire is szeretnénk. Az ember megteremt a külső csöndet – és meglepik a gondolatai, melyek vagy a múlttal, vagy a jövővel kapcsolatosak, és a lelkünkbe költözik a múlt miatti büntudat, vagy a jövő miatti aggodás – és a találkozás nem jön létre. Hallgassuk, mit mond az ének:

Ének: „Mindig csendben szól hozzád az Úr.

A város zaján hangja nem jut túl.

Enyhe szellő suttogásaként hallok szavát,

ha rátalálsz. Így jön az Úr,

nem látod, de szíved lángra gyúl...

A lelked harca elnyom minden mást,
nem hallok a hívó suttogást.

Belsődben is csendes béke kell,
enélkül Isten nem felel, hiába vársz,
mélybe hull a hívó suttogás.

Hang nélkül szól, figyeld a lélek szavát,
figyeld a csend mit beszél, hagyd a város zaját!

Nincs messzeség, reád talál,
csendben jó az Úr egy éjszakán.”

Az ember sokszor úgy érzi, Isten elrejtőzik elérhetetlen távolban van. De Isten nem rejtőzik el, bár nem is mutatja meg magát nyilvánvalóan, hanem **jelez**. Jeleken keresztül mutatja meg magát – ezért fontos a jelenlét, ami több, mint az itt és most megragadása. Az igazi jelenlét az egy figyelem az isteni jelekre. Észre kell vennünk a jeleket, meg kell nyílnunk a jelek befogadására. A jelen pillanat a kapu az időből az időtlenbe. Hiába van Isten-kereső ember és ember-kereső Isten, ha nem vagyok jelen, nem vagyok rajta a jel-en. Az Isten mindig jelen van – de számomra csak akkor elérhető, ha én is jelen vagyok. Keressük hát az isteni jel-eket először az evangéliumban, aztán a csendben magunkban. Az evangélium akkor válhat jellé számomra, ha nem úgy olvasom, hogy megemlékezek egy múltban történt fontos eseményről, hanem személyessé teszem úgy, hogy ami akkor történt, az most velem történik, amit Jézus akkor mondott, azt nekem mondja itt és most.

Gondolatban látogassunk el az utolsó vacsora termébe. Mezítláb érkezünk, a lábunk poros, piszkos. Így nem lehet az asztalhoz ülni/feküdni. Mint szólnánk hozzá, ha a megszokott szolga/rabszolga helyett megjelenne Jézus, a szolgálókra jellemző ruhában, és elkezdene megmosni a lábunkat. Megdöbbenénk legalább annyira, mint akkor a tanítványok? Vajon én is tiltakoznék, mint Péter? Vagy zavarba jönnék? Én megértettem már, hogy mit jelent az igazi szolgálat? Az igazi alázat? Megértettem, hogy mit jelent Jézus válasza: „ha nem moslak meg, semmi közöd sincs hozzám.” Megértettem azt, hogy mit jelent: „Ha tehát én, az Úr és Mester, megmostam lábatokat, nektek is mosnotok kell egymás lábát”.

Mit jelent az, hogy Jézus megmossa a lábunkat? Miért ilyen fontos a lábmosás? A praktikus ok – a piszkos láb. Az egyértelmű tanítás – a szolgálatra való buzdítás. Egyértelmű lehet a bűnbánatra, a megtisztulásra való buzdítás is. Van-e ezeken kívül még üzenete a lábmosásnak? Mit jelezhet még a láb megtisztítása? Az ember lábfeje az, ami a földdel érintkezik, amin keresztül a földhöz, az anyagi világhoz kapcsolódunk. Az ember az anyagi világgal való kapcsolata révén sokféle kísértésnek van kitéve. A lábmosás üzenheti nekünk azt is, hogy meg kell tisztítani a földi világgal, az érzéki világgal való kapcsolatunkat.

A láb szimbolizál még valami mást is. Az ember lelki életének három fő megnyilvánulása van: gondolatvilág, érzésvilág és akaratvilág. Ezeknek megfeleltethetők

a testrészeink: a gondolatvilág külső megnyilvánulása a fej, érzésvilágunk a szívvel kapcsolatos, az akaratvilág pedig külsőleg a végtagokban nyilvánul meg, hiszen ezek segítségével valósítjuk meg a világban azt, amit akarunk. A lábunk az akaratvilágunkkal áll kapcsolatba: amit a fejünk kigondol, a szívünk megérez, azt a lábunk, kezünk segítségével valósítjuk meg. A lábmosás története tehát az akaratvilágunk megtisztításával is kapcsolatos.

Végül a lábmosás összefügg az emberiség ősi múltjával is. A bűnbeesés története szimbolikusan azt mondja el, hogy az ember szembehelyezkedett az isteni akarat, lelkében megjelent az önző akarat, a hatalomvágy, a gőg... A lábmosás története pedig azt mondja el szimbolikusan, hogy ezektől kell megtisztulnia a lelkünknek. A Lucifert szimbolizáló kígyó az ember lábfejét mardossa, a vágyain keresztül kísérti az embert. Krisztus viszont megtisztítja, megmossa a tanítványai lábát, segítve, hogy az akaratvilágunk megtisztuljon a Lucifer hatásoktól, és megszülessenek benne az akaratvilág erényei: az alázat, a tisztelet, a szolgálat, az adakozás, a békességre törekvés... Engedem, hogy Krisztus meg mossa a lábam? Töreksem, hogy Krisztus segítségével megtisztuljon az akaratvilágom? Fontosabb számomra, hogy mit akar Krisztus tőlem, velem, és általam, mint a saját akaratom?

Mit jelent megmosni egymás lábát? Azt jelenti, hogy tisztelettel tudunk egymás felé fordulni, alázattal tudunk egymás felé fordulni. Nem szeretjük az alázat szót, mert összemosódott a megalázkodás szóval, ami félelemből, vagy képmutatásból fakad. Az igazi alázat szeretetből és tiszteletből fakad. Abból, hogy felfedezem, felismerem a másikban azt, ami számomra tiszteletre méltó. Krisztus látta előre, hogy mennyi szenvedést fognak vállalni Érte a tanítványai – ez benne is tiszteletet ébresztett irántuk. Mit jelenthet számunkra itt és most egymás lábának a mosása? A szolgáló szereteten kívül azt is jelentheti, hogy elfogadjuk és tiszteljük a másik személyiségét akkor is, ha más a hite, az életmódja, mások a megélései.

A mai világban alig találunk olyan embert, aki ugyanazt és ugyanúgy hiszi, ahogy mi. Megéljük azt, hogy nemcsak a világban, nemcsak a Bokorban, nemcsak a kis közösségben, de a legkisebb közösségben – a házastársi közösségben is önálló egyéniségként működünk, másképpen látunk és élünk meg dolgokat. Számomra az igazi alázat, az igazi tisztelet azt is jelenti, hogy megengedjük a másik embernek, hogy az legyen, aki ő valójában, hogy merjen az lenni, aki ő valójában. A barátság megőrzése miatt sokszor megfelelni akarunk

egymásnak, álarcot veszünk fel, hogy ne veszítsük el egymás szeretetét. Az igazi alázatba és tiszteletbe bele kell, hogy férjen az is, hogy elhisszük a másoknak, hogy a legjobb lelkiismerete alapján hiszi azt, és teszi azt, amit hisz, és amit tesz. Ami ezen felül van, azt pedig bízzuk az ő bűnbánatára.

Amikor a lábmosás szertartására gondolunk, és elsősorban az egymást szolgáló szeretet- küldetésünkre gondolunk, óhatatlanul eszünkbe jut egy másik evangéliumi rész is, ahol látszólag Krisztus magasabb rendűnek mondja az aktív, cselekvő, szolgáló állapotnál a passzív figyelmi állapotot. Mária Márta történetére gondolok. Ennek a történetnek (mint a többinek is) van többszintű értelmezési lehetősége. Az egyik – ami számomra sok éven keresztül oly kedves volt: hogy a Jézus lábához odaülő Mária a jobbik részt választotta – szemben a sürgő forgó Mártával.

Persze itt nem rossz és jó van szembe állítva, hanem jó és jobb, de mégis úgy érezheti az ember, hogy a szolgáló szeretetre buzdító Jézus mintha nem értékelné kellőképpen Márta szolgálatát. Persze ezt is tudjuk jól értelmezni: mert fontos az adott helyzet, az adott szituáció, és nincs általános recept arra, hogy mikor kell az embernek tenni és mikor kell lenni, és az adott evangéliumi szituációban valószínűleg tényleg Mária választotta a jobbik részt.

A mi életünkben mindkettő jelen van – ránk-szabott arány szerint, de nem kevés szerzetesrend vallotta a lenni állapotot értékesebbnek, hiszen eszerint élte életét. És ennek az értelmezésnek is van figyelmeztető üzenete a számunkra, mert rengeteg dolgot csinálunk, és megvan a veszélye, hogy elhanyagolódik az életünkben a levés, a töltekezés. Milyen érdekes, hogy sokszor mondjuk azt, hogy sok a tennivalóm, de nem mondjuk azt, hogy sok a lennivalóm. Pedig az ember belső fejlődéséhez épp úgy szükséges a „lenni” állapot, mint ahogy az ember külső fejlődéséhez a „tenni” állapot.

Ma már egy másik értelmezési lehetőség szerint közelítem meg ezt a történetet. Hogy is szól ez a történet? „Mária leült az Úr lábához, és hallgatta szavait. Márta ellenben sürgött forgott a sok házi dologban. Egyszer csak megállt: "Uram, méltatlankodott, nem törődsz azzal, hogy a nővérem egyedül hagy szolgálni? Mondd hát neki, hogy segítsen!" Az Úr azonban így felelt: "Márta, Márta, sok mindenért aggódsz és nyugtalanokodsz, pedig kevés a

szükséges, valójában csak egy. Mária a jobbik részt választotta, amelyet nem vehetnek el tőle."

Jézus nem azt teszi, amire Márta kérte, hanem éppen Mártát figyelmezteti, és Máriát dicséri meg. Mi baj volt a szolgáló Mártával? Nem azzal volt baj, hogy tevékenykedett, szolgált, hanem azzal, hogy nyugtalanzkodott, aggódott, zaklatott volt a lelke. Nem volt jelen a pillanat számára. Nem volt jelen önmaga számára, a tevékenysége számára, Krisztus számára sem. Márta tevékenykedett, de nem arra figyelt, amit tett, nem is arra, amit Krisztus mondott – azzal foglalkozott, hogy Mária mit csinál, mit nem csinál, hogy Krisztus ezt miért nem veszi észre... Amikor az ember aggódik, nyugtalanokodik, zaklatott, akkor biztosan nincs jelen – nem képes fogni a jel-et. Mária jelen volt Krisztus számára.

Vagyis nemcsak úgy értelmezhetjük ezt a részt, hogy Krisztus a külsőleg látható állapotunkról (tenni-lenni állapot) szól, hanem úgyis, hogy a belső tudatállapotunkról. A figyelem, a jelenlét, a tudatos lét jobb, mint a szétszórtság, a nyugtalanlás, az aggodalmaskodás. Márta sok mindenért aggódott, ezért megosztott volt a figyelme. Mária egyetlen dologra figyelt, Krisztusra, ezért osztatlan volt a figyelme. A „sok” – a szétszórt tudatot, a megosztott tudatot szimbolizálja, az „egy” pedig az összeszedett, fókuszált tudatot. Mária ülhetett volna Krisztus lábánál szétszórt tudattal (ahogy mi is tesszük sokszor imáinkban), Márta pedig tevékenykedhetett volna összeszedett tudattal, akkor Krisztus Mártát dicsérte volna meg. Nekünk is törekednünk kell a jelenlétre, tudatosságra – mert ez a jobbik rész. Csak a személyes jelenlétemen keresztül fedezhetem fel az isteni jelenlétet – az állandóan jelen lévő Istent. Mi az egy szükséges?

A jelenlét – az imában, a munkában, és a másik emberrel való kapcsolatban. De a jelenlét önmagában nem elég, ha nem hatják át a szereteterők. A tudat éberségét át kell hogy hassák a szív szereteterői. Mert „egy” a szükséges, és ez nem más, mint ez a szeretetteljes jelenlét, az Isteni jelenlét álélése – melyben összekapcsolódik a figyelem, tudatosság, jelenlét a szeretettel. Ez nyilvánul meg egyszer lábhoz kuporodással, máskor szolgálattal, lábmosással.

És visszaértünk oda, ahonnan elindultunk: Isten minden pillanatban hírt ad magáról – ez a „jel”. Aki jelen van, az a „jel”-en van. Aki pedig jelen van, az a valóságban van (a múlt már nincs, a jövő még nincs, csak a jelen VAN). Aki jelen van, az figyel az isteni jelre, az figyel

a másik emberre, felismeri a benne lévő istenit, így képes tisztelni, szolgálni...

Befejezésül szeretnék feleleveníteni néhány régebbi elmélkedésemet, mert úgy érzem összetartoznak, és talán egy olyan összképet adnak, amiben elmerülhet az ember a csendben.

2014-ben gondolatban egy templomba hívtalak titeket – a saját belső templomotokba. Most is térjünk be ebbe a templomba, hiszen ott minden szükséges megvan arra a csendre, amelyben átélheti az ember az isteni jelenlétet, amelyben megcsendülhet az Ige, az isteni szó. Talán hasonló ez a templom, mint az a jeruzsálemi... Van egy külső része – a pogányok csarnoka. Sok hétköznapi imánkban csak ide jutunk be. Majd a csendben lépünk be ebbe a templomba, annak külső csarnokába. Vajon mit találunk itt? Lehet, hogy ugyanolyan zibvásárt, zajt, káoszt, rendezetlenséget, mint ami abban a jeruzsálemiben...

Talán pénzváltó asztalok is vannak benne – kérdés, hogy ott mire váltom be a talentumaimat? Talán állatok is vannak benne – kérdés, hogy mit kezdek a bennem lévő állatias ösztönökkel, vágyakkal? A csendben talán átéljük azt, hogy egyszer csak megjelenik Krisztus a mi templomunkban is, és a Belőle áradó fény világosságot, rendet teremt. Talán megmossa a mi lábunkat és szívünket is minden nem oda való dologtól – ha engedjük, ha megvan bennünk a bűnbánat – és feleleveníti szívünkben az alázat és a szolgálat lelkületét.

Ezzel a lelkülettel és az Általa tisztára mosott lábunkkal lépünk be a szentek szentjébe, az oltár elé. Az oltáron ott van a kenyér és a kehelyben a szőlőlé – ahogyan az Utolsó Vacsora asztalán. Krisztus az oltárunkhoz lép. Mi fog most történni? Az Utolsó Vacsorán „Jézus kezébe vette a kenyeret, áldást mondott, megtörte és tanítványainak adta...” 2013-ban arra hívtalak titeket, és most újra ezt teszem, hogy a csendben, a belső templomunk mélyén éljük át azt, amit az Utolsó Vacsorán Krisztus tett.

Éljük át azt, hogy Krisztus kezébe vesz minket – ahogy akkor a kenyeret. Próbáljuk átérezni, milyen az Isten tenyerében lenni. Aztán éljük át azt is, hogy megáld minket, és mi fogadjuk, befogadjuk az áldás szavait és erejét. Éljük át, hogy minden gyengeségünk ellenére méltók vagyunk arra, hogy befogadói legyünk az áldásnak. Ezután jön a kikerülhetetlen megtöretés, ami oly sokszínű formában jelentkezik az életünkben, de mindannyiunk életében megjelenik. Gondoljuk végig,

most éppen mit élünk át, ami a mi sajátos, fájdalmas megtöretésünk, ami ellen talán lázadunk is. Ahogy fogadtuk az áldást, fogadjuk a megtöretést is, mert nemcsak az áldás, az összetörtség is segítheti az embert. Mindkettő célja a szétoztásra való alkalmassá tevés, a megsokszorozódás. Minél jobban megtisztulok a megtöretések által, annál jobban képes leszek szétoztani magam másoknak. Hogy én magam is tiszta, tápláló, élő kenyérré váljak mások számára – ahogyan ezt Krisztus tette magával a mi számunkra.

Végül 2017-ben a kehely, életünk kelyhe is a kezünkbe került. Megvizsgáltuk tartalmát, melyben az örömeink csillogása mellett fájdalmainkkal, szenvedéseinkkel is szembenéztünk. Most is vegyük kezünkbe belső templomunk mélyén az oltár asztaláról Életünk kelyhét, az egyedi, rám szabott, nekem adott kelyhet, melyet nem cseréhetek el más, csillogóbb kehelyre. Az elfogadás lelkületével vegyem kezembe Életem Kelyhét. Ha szeretettel és bizalommal vagyunk Isten felé – akkor bármi is van az Életünk Kelyhében számunkra, tudjuk, hogy ez a legjobb nekünk. Akkor a legnagyobb mélységben is rátalálunk arra, ami abból képes kiemelni.

Nem elég a kelyhet kézbe venni – meg is kell tartani. Mit jelenthet a kehely tartása? Kitartani a meglátott jóban, kitartani Krisztus mellett akkor is, amikor sokan elhagyják Őt, akkor is, amikor mi is zúgolódunk és nekünk is felteszi a kérdést a mi belső kafarnaumi zsinagógánkban: „hát te is el akarsz menni?” Kitartani a keskeny úton, minden nehézség ellenére.

Mit tehetek még a kehellyel? Emeljük fel Életünk Kelyhét az Ég felé. Ajánljuk fel, mint a magunk áldozatát az Ég felé. Majd emeljük testvéreink felé, érintsük össze – jelképezve vele azt, hogy a lelkünk összeér, hogy képesek vagyunk segíteni, biztatni, erősíteni egymást, hogy megosztjuk magunkat, az életünket egymással. Ha így teszünk, átélhetjük az Ég áldását törekvéseinkre, szándékainkra. Ha így teszünk, átélhetjük a kapcsolódást, az egységet a közös Ég alatt a közösségben. Ezután már nincs más hátra, mint megfogalmazni, papírra vetni mindazt az új gondolatot, új érzést és új akarati impulzust, ami előre vihet minket az elkövetkező évben.

(Lelkigyakorlat 2019.07.13. Tar)

CZAKÓ GÁBOR

AZ ŐSBŰN

Jámbor hitoktatók szerint az ősbűn az engedetlenség volt. Az Úristen parancsot adott az embernek: „A kert minden fájáról ehetsz. De a jó és rossz tudás fájáról ne egyél, mert amely napon eszel róla, meghalsz.”

Eszerint Isten elég kisztílu alak, aki ráadásul irigy is, valami rendkívül jót el akar titkolni előlünk. Hozzá rossz tanítóként fenyegetőzik. A kígyó mintha ezt ismerte volna föl, mert így beszélt az asszonyhoz: „Semmi esetre sem fogtok meghalni. Isten jól tudja, hogy amely napon abból esztek, szemetek felnyílik, olyanok lesztek, mint az istenek, akik ismerik a jót és a rosszat.” S az ördög, aki tévedésből sem áll az igazság oldalán, szó szerint mégis igazat mondott, mert a bűnbeesés után így szólt az Úristen: „Lám, az ember olyan lett, mint egy közülünk, ismer jót és rosszat.”(Ter 3,2-3,8.). Vagyis nem egyszerű engedetlenségről volt szó, az bizonyára megtorolható lett volna néhány fenekessel. Komolyabb dolog történt. *Aquinói* Tamás úgy tartja, hogy Ádám és Éva „Istent saját magukkal akarták helyettesíteni, hogy „akárcsak Isten, az ember is képes legyen kormányozni önmagát saját természetének fényében, külső világosság segítségével nélkül.” *Baader* szerint azért nem ismerjük az ősbűnt részletesebben, mert már nem tudjuk elkövetni. *Hamvas* épp az ellenkező állásponton van. Úgy véli, hogy az ősbűn úgy rejtőzött el, hogy „létünkbe teljesen beépült.” Normálisnak látszik, s folyamatosan benne élünk.

*

A Paradicsomban Isten és az ember együtt járt, vagyis a tökéletes szeretet és a teljes tudás egységet alkotott. Lehetséges, hogy az ősbűn ennek az egységnek a megbontása volna? A tudás és a szeretet szétszakítása? *Hénokh* apokalipszise részletezi azt a bibliai eseményt, melynek során egy angyalcsoport elhagyta Istent, és földi nőekkel földi birodalmat alapított. A lázadók magukkal vitték tudásukat:

„*Azazél* megtanította az embereket, hogyan készítsenek fegyvereket, megmutatta nekik a fémeket, megmunkálásukkal együtt, és az ékszereket, a szemfesték használatát, a

legválogatottabb köveket és mindenféle festékeket. *Szemjasza* tanította meg a ráolvasásokat, és a gyökerek vagdálását, *Armarosz* a ráolvasások feloldását, *Barrakél* a csillagvizsgálást, *Kokabeél* az asztrológiát, *Ezekeél* a felhők ismeretét, *Arakiél* a föld jeleit, *Szamszafaél* a nap jeleit, *Szeriél* a Hold jeleit.”

Szóval technikát, háborút, orvoslást, meteorológiát, geológiát, kozmetikát, mindent, kivéve a szeretetet, mert éppen az ellen lázadtak.

Tehát *Lucifer* az ősbűnnel az ősembert saját bűnére vette rá: hogy Isten nélkül, sőt ellenére vegye birtokába a tudást. Vagyis olyan okos legyen, mint az égiek, de a szeretet felelősségét háírítsa el magától.

*

Ezen a ponton illene mondanunk valamit a szeretet mibenlétéről. Ez azonban oly hatalmas téma, hogy ezen a helyen mellékszálként sem vethetjük föl. Most elég legyen annyi, hogy sokan vallási fogalomnak vélik. Azt ajánlom nekik, gondoljanak a kutyájukra. Akinek legalább egy kutyája volt már életében, az pontosan tudja, hogy a szeretet még a hozzánk közel élő háziállatoknak is normális alapállapota. Mondhatjuk úgy is, hogy a létezés alapprincípiuma. Ezért számított úgyszólván a közelmúltig minden ismeret szentnek. Isteninek, vagyis a szeretetből valónak: a tűzgyújtás, az írás, a szeretkezés, a gabonavetés. Profán tudás nem létezett.

*

Szekularizációnak hívjuk Gazdaságkor azt az alapjelenségét, ami szerint, ami egység, azt szét kell választani. A tudás tartozzék a tudományhoz, a szeretet a valláshoz. S ha Bugri kutyánk ránk néz, ne gondoljunk arra, hogy ő csöppet sem vallásos állat, mégsem képes szeretet nélkül élni. Erre minket, embereket próbálnak rászorítani a rajtunk pártszínektől függetlenül uralkodó, utópikus társadalmi rendszerek. Szekularizált neveltetésünk tizenöt doktorátusa sem tanít szolgálatra, a többi lény iránti felelősségre, szelídségre, áldozatra. Csupa pöre ismeretet töltenek fejünkbe, a szív tudása le van róla fejtve, akár a csontról a hús. Nos, ez a csonttudás a hideg ész tájékozottsága, ami kizárólag dolgokra vonatkozik: mi a csillag, a társadalom, a

kutya, a karom, ha lelketlen és élettelen dolognak tekintjük. *Grandpierre* Attila csillagász írja:

„A természettudományok lemondtak a természet egységes valóságának vizsgálatáról, s a fizikának adták át a végső szót. A fizika azonban csakis az élettelen jelenségeket vizsgálja. Lehet-e az élettelen, halotti világ tanulmányozásából képet alkotni a Világegyetemről? Igen, van alapja az anyagelvűségnek: a karomat le lehet vágni, s akkor anyag lesz.”

Aki vizsgálataiba a szeretet szellemét, mint 50%-os valószínűséget, bele merné kalkulálni, kidobnák a szakmájából. Körülnézhetünk: sehol nem létezik szeretetelvű gazdaság, politika, köznevelés. Szekularizáció, tudjuk. *Nietzsche* ezért tartotta halottnak a kereszténységet, a vallásgyakorlást hazugságnak: milyen hit az, ami a lét összes többi kérdésében hallgat.

*

A szeretet felelőségétől megszabadult tudás a reneszánsz után a hatalmi ösztön szolgálatába állt. *Bacon* vetette föl a 17. században, hogy a tudás hatalom, azzá is lett. A szólás szállóigévé vált, a lusta diákokat vele próbálják rávenni a tanulásra. *Jaspers* szerint háromféle céllal működik a hatalom-tudás: „1. az ember fölötti hatalom megszerzése, magáért a hatalomért, 2. minden szellemi-elmélkedő megnyilatkozás elnyomása, 3. a természet teljes leigázása.” Két mondatot vehetünk ide, egyiket *Schelertől*: a „A tudás mértéktelen fölhalmozása a tudás kapitalizálása.” A másikat *Hamvastól*: „A szaktudás nem érdeklődésből fakad, hanem hatalmi ösztönből, mivel hatalmi helyzet elérésére szolgáló arzenál.” Közismert, hogy jól szervezett, tökéletesen kiképzett és zseniálisan tehetséges brókerbandák a tőzsdéken keresztül fosztogatják a világot. Pár óra alatt kirabolnak egy nagyhatalmat.

*

A kapitalizált tudás a tudós birtoka, aki ismeret-tökésként mozog a világpiacon. Ott manapság talán a legfontosabb szereplő és árucikk. Abban – talán nem véletlenül – hasonlít az utcanőre, hogy egyszerre eladó és árucikk. Jellemző rá, hogy specialista, szakember, rendelkezik a tudományhoz szükséges korlátoltsággal. Ebből következik

harmadik vonása: órá szakterületén kívül semmi sem vonatkozik, tehát minden felelőséget elhárít magától. Mondhatjuk úgy is, ismeretei nem alkotják lényének lényegét, miként a nadrágtartója sem. Ettől korrupt a lelkiismerete. Kényszeresen moralizál. Megcsinálja az atombombát, és levelet mellékel hozzá az elnöknek, hogy ne tessék fölrobbantani, veszélyes. A tudományos bejelentések konganak az efféle álszent hangoktól. Tudatják, hogy ilyen-olyan ember-állat kimérákat már képesek gyártani, ó etikus urak-hölgyek, tessenek szakvéleményt nyilvánítani, szabad-e erkölcsileg? Kedves közönség, tessék szavazni a téviben: a többség, klónozott cica-kobra keveréket kap ajándékba. Tudjuk a választ: aggályos, de hasznos, mert már sok pénz fekszik benne, s még többet ígér. Eddig még minden, erkölcsileg aggályos találmány megvalósult az utóbbi két-háromszáz évben. Kivétel nélkül. Sorra készülnek, pl. a genetikailag módosított élelmiszerek, baktériumok, állatok. Friss sajtóhír, hogy egy nemzetközi vizeken cirkáló hajón kétszáz nőnek a méhébe fognak klónozott embriót ültetni. Ezek a nők édesanyák lesznek?

*

A híres anekdota szerint, amikor *D'Israeli* angol miniszterelnök megtekintette *Faraday* indukciós készülékét, a villanymotor őst, megkérdezte, hogy mire való? Egyszer majd meg lehet adóztatni, Sir, válaszolt a tudós. Nos, a D'Israeliek azóta elképzelhetetlen tömegű adót szedtek be a találmányok révén. A közhatalom birtokosai, a multik csont-agyú stratégái és könyvelői azóta már az adózás elkerülését is fölfedezték. A magukhoz szippantott agyvelőkkel ők irányítják a világ politikáját, gazdaságát és közvéleményét.

Kétségtelenül akad számtalan laboráns és akadémikus, akikben munka közben a felebaráti szeretet őszinte lángja lobog. De a találmány, amit piacra dobnak, az cégük hasznát szolgálja-e, vagy az üdvösséget? Az amerikai, az arab, a bantu emberek közti megértést, örömet, jószágot?

*

Meglehet, úgy van, ahogy *Hamvas* mondta: az ősbűn mibenlétéről azért nem tudunk, mert immár föl sem merül bennünk, hogy a póre hatalmi eszközzé lett tudást vissza kellene kapcsolni a szeretet vérkörébe.

A megváltás műve pontosan a lét e két alaprincípiuma egységének helyreállítása. Jézus teljes tudásával elször a vizet emelte föl, az őselemet, ahogy Thalész mondja: a világ lényét. Vagy emlékezzünk a Teremtés Könyvének első szavaira: „A föld pusztá volt és üres, sötétség borította a mélységeket, és Isten lelke lebegett a vizek fölött.” Jézus műve a világ újrateemtése, az első teremtésnél magasabb, szellemi szinten. Ezért a lelkek mélységeit borító vizet borrá tette, vagyis a szellem mámorába emelte: Legyen világosság! A második teremtés, a megváltás műve azonban a kánai menyegző nagy, csudaképével nem ért véget, hanem éppen csak elkezdődött. Mert a bort saját vérévé változtatta, és kiontotta értünk. S még tovább ment: a megváltásban tökéletesen szabaddá tett bennünket. Ihatjuk az Ő vérét: a szeretet és a tudás egységét, és kiköphetjük.

FARAGÓ FERENC

TANYAI SZILÁNKOK...

Posztmodern evolúció: mások eszén túljárni...

***

Kohézió. Az *érdek* a leggyengébb, az *érték* a legerősebb összetartó erő.

***

Egyháztörténet. Egyszer *államosítják*, másszor *privatizálják* az Istent.

***

Nem azt kell tenni, amit *lehet*, hanem amit *kell!*

***

A világ csak *belülről* látható, *kívülről* nem.

***

Megérzi a nap melegét a *gyökér*, mint ahogy érzi a föld nedvét a *lomb*.

***

Történelem= bűnlajstrom.

***

Elfajulás: már csak az a *jó*, ami *nincsen*.

***

...mert a gyermek nem *naiv*, hanem még *bíz* abban, amit a világban megtapasztal.

***

Az öncélú feltámadás mit sem ér...

***

Minél több a dogma, annál nyugodtabbak a hívek.

***

Mindenki tudja azt, ami tud és *senkisé* tudja, amit nem tud.

***

Az igazi konzervatívizmus nem retró- és nem *nosztalgia* egy letúnt kor után, hanem az új kor *felismerése*.

***

Alaposabban kellene mérlegelnünk, hogy mi az *elgondolható*, a *kimondható* és a *megtehető!*

***

Amiért érdemes *élni*, azért érdemes *meghalni* is...

***

Nincs nagyobb elrugaszkodás a valóságtól, mint statisztikákban gyönyörködni.

***

Pontosítás: az első egyházzsakadás akkor volt, amikor az Egyház elszakadt az Istentől.

***

Legyen bármi is a világon, megvan annak az ellentéte is.

***

Van úgy, hogy a sors szépen *hajtogat*, s van úgy, hogy csúnyán *összegyűr*.

***

Mindenki magától értetődik.

***

Az élvek hajhászása és az önsanyargatás ugyanarról a töről fakad.

***

Nagyon nagy hiba a tökéletesség érzete...

***

Az igazi valóság a valóságon túl van.

***

Roszbabb félúton megállni, mint el sem indulni.

***

Az életből csak *részt* kapunk, de a létezésből az *egész*et.

***

A kötéláncos sikere a kötélen is múlik!

***

A valóságnak csak egy kis töredéke ragadható meg a gondolkodással.

***

A *külvilág* és a *belvilág* megismerése nem azonos a megértésével.

***

Emberi funkciók: *térbetöltés* és *időkitöltés*.

***

Jogi alapállás. A legtöbb törvény törvénytelen.

***

Miért pont azok tartanak be a törvényeket, akik hozták!?

X-X-X-X